T.C
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERİN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE ÖZÇINAR

DİYARBAKIR-2022

T.C
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERİN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ

HAZIRLAYAN

AYŞE ÖZÇINAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Fatih YILMAZ

DİYARBAKIR-2022

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Ayşe Özçınar tarafından yapılan "İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Akademisyen Görüşleri" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı	Adı Soyadı
Başkan: Doç. Dr.	Fatih YILMAZ
Üye: Doç. Dr.	Emine TEKER
Üye: Dr. Öğr. Üye	Münire Meral YAĞÇI TURAN

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 23/05/2022

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

23/05/2022

Prof. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN

ENSTİTÜ MÜDÜR

(MÜHÜR)

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ayşe ÖZÇINAR
23/05/2022

ÖNSÖZ

İnsanı değerli bilenlere,

insanlık sırrına erenlere,

eğitime gönül verenlere…

Ertuğrul Yaman

Değer, tarihimizin derinliklerinden bizlere süzülerek gelen kültürel ve tarihi mirasımız, milletimizin en büyük hazinesidir. Toplumların yığın veya güruh olmaktan sıyırarak aralarında ortak bir duygu düşünce oluşturmasını sağlayan bir öğedir. İnsan sahip oldukları ölçüsünde sorumlu sorumluluklarını yerine getirdiği ölçüde değerlidir. Değerler, insanların dünyaya bakış açılarını etkilemede, insani algıları geliştirmede ve değiştirmede oldukça etkilidir. Değer kavramı günümüze kadar çok tartışılan kavramlar arasında yer almaktadır bunun önemli nedenlerini vardır. İnsanoğlunun kendisinin geliştirdiği bilim ve teknoloji karşısında, kendi insanlık değerini yitirmesidir dolayısıyla denilebilir ki değer hakkında yapılan bütün tartışmalar bütün alan yazımı insanın kendi değerini bulma çabasıdır. Bu farkındalıkla son yıllarda ülkemizde ve dünyada değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar hız kazanmış özellikle 2003 yılında Millî Eğitim Bakanlığının ders programları ile ilgili yapmış olduğu kapsamlı çalışmalarda birçok ders içeriğinde değer eğitimine doğrudan yer verilmiştir. 18. Milli Eğitim Şurasında Eğitimde 2023 Vizyonu kapsamında değerler eğitimi ele alınmıştır. Dün olduğu gibi bugünde ve gelecekte değerler eğitimi her zaman önemini taşıdığı ve taşıyacağı bu vizyon çerçevesinde ele alınmıştır. Çünkü toplumsal yaşamda son zamanlarda artan şiddet olgusu, zorbalık, hak gözetmeme, hukuka uygunsuzluk, kendine ve başkalarına zarar verme, saygısızlık ve rahatsız edici eylemler yasa yapıcıları, eğitimcileri ve aileleri kaygılandırmaktadır. Daha iyi bir nesil için değerler eğitimi küçük yaşlarda kazandırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Talim Terbiye Kurulu'nun belirlediği öğrencilere kazandırılması hedeflenen kök değerler oldukça önemlidir. Ders kitapları özellikle 1.sınıf hayat bilgisi ders kitabı, çocuğun hayatı okul aracılığı ile tanıdığı ilk kitaptır. Bu kitapta yer alan görseller çocuğun görsel hafızasında yer edinerek, öğrenmelerinde büyük önem taşımaktadır. Araştırmada kök değerlerin 1.sınıf

hayat bilgisi ders kitabında yer alan görsellere yansıma durumu sıklığı ve yeterliliği akademisyenler tarafından incelenmiştir.

Yüksek lisans sürecinde her dersinde beni hayata ve araştırmalara farklı pencerelerden bakmaya yönelten, değerli hocam ve danışmanım Doç.Dr. Fatih YILMAZ'a, lisans öğrenim hayatımdan bu yana bana desteklerini esirgemeyen, öğrenme yolumu aydınlatan, kıymetli hocam Doç. Dr. Emine TEKER'e, Maddi ve manevi her anımda yanımda olan, beni her koşulda destekleyen Annem Nesrin ÖZÇINAR, babam Mehmet Emin ÖZÇINAR'a Teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 1

İÇİNDEKİLER 3

ÖZET **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

ABSTRACT 7

1. GİRİŞ 1

1.1. PROBLEM DURUMU 1

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 2

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 2

1.4. KISALTMALAR VE TANIMLAR 4

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 5

2.1. DEĞER KAVRAMI 5

2.2. DEĞERİN İLİŞKİLİ OLDUĞU DİĞER KAVRAMLAR 8

2.2.1. Ahlak 8

2.2.2. Tutum 9

2.2.3. Din 10

2.2.4. Kültür 11

2.2.5. Eğitim 12

2.3. DEĞERLER EĞİTİMİ 14

2.3.1. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar 17

2.3.1.1. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı 17

2.3.1.2. Değer Analizi Yaklaşımı 18

2.3.1.3. Değer Açıklama Yaklaşımı 19

2.3.1.4. Değer Telkin Etme Yaklaşımı 20

2.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ 20

2.5. SANAT VE DEĞER İLİŞKİSİ 23

2.5.1. Görsel Sanatlar ve Değer İlişkisi 23

2.6. SANAT ELEŞTİRİSİ 25

2.6.1. Feldman Modeline Göre Sanat Eleştirisi 26

2.7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 28

2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar 28

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar 32

3. YÖNTEM 33

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 33

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ 33
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI 34
3.4. VERİLERİN ANALİZİ 36
3.5. TEMEL NİTEL ARAŞTIRMADA GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİK 36
3.6. ARAŞTIRMAYA KATILAN KATILIMCILAR 37

4. BULGULAR 38
4.1. KÖK DEĞERLERİN 1.SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERE YANSIMA DURUMUNA AİT BULGULAR 38
4.2. KÖK DEĞERLERİN 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERDEKİ YETERLİLİĞİ VE KULLANIM SIKLIĞINA AİT BULGULAR 41
4.2.1. Adalet Kök Değerinin 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 41
4.2.2. Dostluk Kök Değerinin 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 44
4.2.3. Dürüstlük Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 46
4.2.4. Özdenetim Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 46
4.2.5. Sabır Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 47
4.2.6. Saygı Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 49
4.2.7. Sevgi Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 52
4.2.8. Sorumluluk Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 55
4.2.9. Vatanseverlik Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 57
4.2.10. Yardımseverlik Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular 58

5. TARTIŞMA 63

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 66
6.1. SONUÇ 66
6.2. ÖNERİLER 66
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 67
6.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler 67

7. KAYNAKLAR 68

8. EKLER 78

9. ÖZGEÇMİŞ 80

ÖZET

İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Akademisyen Görüşleri

Ayşe ÖZÇINAR

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2022

Danışman: Doç. Dr. Fatih YILMAZ

Bu çalışmada ilköğretim 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerin kök değerler (Adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sabır, sorumluluk, özdenetim, vatanseverlik yardımseverlik) açısından akademisyen görüşleri doğrultusunda incelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma modellerinden temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Uzman görüşü alınarak hazırlanan form Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden akademisyenlerin görselleri yorumlamaları istenilmiş ve yorumlardan elde edilen dokümanlar, doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. 1.sınıf hayat bilgisi ders kitabında yer alan kök değerler açısından incelenmesi uygun olduğu düşünülen 16 görsel seçilmiştir. Seçilen 16 görsel kullanılarak Feldman sanat eleştirisi, pedagojik eleştiri, aşamalarını içeren yarı yapılandırılmış formla önce çalışmayı yürüten kişi tarafından ardından Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapan sanat eğitimi alanında çalışan akademisyenler tarafından doldurularak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre, forma verilen cevaplar doğrultusunda Talim ve Terbiye Kurulunun belirlediği 10 kök değerin Hayat Bilgisi ders kitabına yansımaları, kullanım sıklığı ve yeterliliği çalışılmış olup araştırmanın sonucunda hayat bilgisi 1. Sınıf ders kitabında en çok yer verilen kök değerin sevgi, saygı, sorumluluktur. Ders kitabında en az kullanılan değerlerin dürüstlük, adalet, sabır kök değeri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Kök değerlerin görsellere yansımasındaki yeterliliği

hususunda en başarılı olan kök değerin yardımseverlik ve dürüstlük kök değeri olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda 1.sınıf hayat bilgisi ders kitabı hazırlanırken dürüstlük, adalet ve sabır, değerlerine daha çok yer verilmesi önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Değerler eğitimi, kök değer, hayat bilgisi dersi, Feldman sanat eleştirisi (pedagojik eleştiri).

ABSTRACT

Examining the Visuals in the Primary Education 1st Grade Life Sciences Textbook in Terms of Root Values and Academician Opinions

Ayşe ÖZÇINAR

Department of Primary Education

Elementary Teaching Master Program

April 2022

Advisor: Associate Professor Fatih YILMAZ

In this study, the visuals in the primary school 1st grade life science textbook were examined in terms of root values (Justice, friendship, honesty, love, respect, patience, responsibility, self-control, patriotism, helpfulness) and the views of academicians were examined. Basic qualitative research method is used in the study. After interpretation by the researcher, academicians from various universities in Turkey were asked to interpret the images and the documents obtained from the comments were analyzed by document analysis. 16 visuals were selected, which were considered appropriate to be analyzed in terms of root values in the 1st grade life science textbook. Using 16 selected images, a semi-structured questionnaire form including Feldman's art criticism, pedagogical criticism, and stages was filled in first by the person conducting the study and then by field experts working in different universities in Turkey and data were collected. Descriptive analysis was used in the analysis of the data.

According to the data obtained within the scope of the research, the reflections, frequency of use and adequacy of 10 root values determined by the turkish education board in the life science textbook were determined in line with the answers given to the questionnaire. As a result of the research, the most common root value in the life studies 1st grade textbook is love, respect and responsibility. It has been concluded that the least used values in the textbook are honesty, justice and patience root values. It was concluded that the most successful root value in terms of the adequacy of the reflection of the root values on the visuals is the root value of benevolence and honesty. In line with the

findings, it has been suggested to give more place to the values of honesty, justice and patience while preparing the 1st grade life science textbook.

Key Words: Values education, root value, life science, Feldman art criticism (pedagogical criticism).

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmada kullanılan terimlerin tanımları üzerinde durulmuştur.

1.1. PROBLEM DURUMU

Lickona (1996), karakter eğitimi için, "iyi bir insan olmanın gerektirdiği erdemlerin yeşermesi için planlanmış bir çabayı içerir" demektedir. Eğitim planlanmış kasıtlı ve istendik davranış değişikliği çabası ise eğer bu değişikliklerin oluşmasından eğitim materyallerinin önemi de oldukça fazladır. Ders kitapları, Milli Eğitimin her sene kullandığı başlıca eğitim materyalidir bu sebeple oldukça önemlidir. Ders kitapları aracılığıyla bireylere ve toplumdaki yenilenme sürecine katkı sağlamaktadır (Özkan, 2010). Hayat bilgisi dersi, çocuğun pratikle, teoriği birleştirmek üzere tanıştığı ilk ders niteliğindedir. İlkokul 1-3 öğrencileri için Hayat bilgisi dersi önemli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak, onları merkeze alarak ve içerik oluşturarak onları iyi insanlar haline getirmeyi amaçlayan önemli bir derstir (Kaymakçı, 2016). Kitabın görsellerinde de kitabın kendisi kadar önemlidir. Öğretim için öğretim araçlarına ve ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Araç-gereç, eğitimin kalitesini etkileyen temel unsurlardan biridir (Gülener, 2010). Milli eğitim değer eğitimini, farklı bir ünite olarak değil tüm üniteler içerisinde örtük programa dahil edilerek işlenmesi gerektiğini belirtmiştir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, s.9). Değerlerin sarmal olarak kitabın tüm ünitelerinde işlenmesi hedeflenmiştir. Değerlerin aktarılmasını doğrudan yapılmasını uygun görmeyen bir program görülmektedir. Yayımlanan ders kitabının görsellerinde ne kadar, nasıl yer aldığı da ayrıca önemlidir. Görsellerinin analizi yapılması, planlanan ders kitabı Milli Eğitim Kurulu Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 142'nci sırasında) kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Bu kitap milli eğitimin yeni kabul ettiği bir kitap niteliğinde olduğu için kitabın görselleri ile ilgili alanda yapılan yayınlanmış yüksek lisans veya doktora çalışmasına alan yazınında rastlanılmamıştır. Bu sebepler doğrultusunda ilgili kitabın kök değerleri analizinin yapılması ve akademisyenlerin görseller üzerine görüşlerini tespit edilmesi yapılacak

çalışmalar ve görseller bakımından daha nitelikli ders kitaplarının meydana gelmesi açısından oldukça önemlidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Görsellerin, okuma yazmayı tam olarak bilmeyen çocuklar için zihinde etkisi metinlerden daha fazla olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir. Okumayı yeni öğrenen bir çocuk mekanik okuma yapacak ve okuduğunu anlamlandırmada sorun yaşayabileceği düşünülmektedir. Görsel metinler bu yaştaki çocuklar için daha kalıcı olabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı Milli eğitim programında yer alan kök değerlerin görseller düzeyinde, Feldman Sanat Eleştirisi modeline göre analizini yapmaktır. Bu sanat eleştirisi içerisinden de Pedagojik Eleştiri kısmından faydalanılmıştır. Değerlerin görseller bakımından daha işlevsel kitaplar hazırlanmasında katkıda bulunmak amacı güdülmektedir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kök değerler gerek metin içerisine gerekse görsellerce verilmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı yoğunlukla görsellerin yer aldığı hayat bilgisi ders kitabındaki kök değerlerin görsellere yansımasını yorumlamak ve analiz etmektir. Bu temel amaca bağlı kalınarak aşağıdaki alt amaçlardan oluşan sorulara yanıt aranmıştır.

1. İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görseller kök değerleri yansıtmakta yeterli midir?
2. Kök değerlerin 1.sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerdeki yeterliliği ve kullanım sıklığı nedir?
3. İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde en çok hangi kök değer öne çıkmaktadır?
4. İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde en az hangi kök değer öne çıkmaktadır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İlkokul 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabında yer alan görsellerin kök değerleri ne kadar taşıdığını anlamak amacıyla yapılmaktadır. Milli Eğitim kitapları içerisinde görsel uyarı bakımın en yoğun olan kitaplar ilköğretim birinci sınıf kitaplarıdır. Yapılan araştırmalara bakıldığında, genel olarak okuma yazma eğitimini yeni alan çocukların metin

okuma hızları düşük ve metne olan ilgileri görsellere kıyasla daha az olduğu anlaşılmaktadır.

Görsellerinin analizi yapılması planlanan ders kitabı, Milli Eğitim Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 142'nci sırasında) kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Alan literatürü incelendiğinde Erdönmez (2019), İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi, Alıcı (2019), İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi, Soylu (2019)', ilkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi gibi tez başlıklarından da anlaşılacağı üzere alanda yapılan çalışmaların genellikle Türkçe ders kitapları üzerine özellikle de kitapta yer alan metinler hususunda incelemelere tabi tutulduğu görülmüştür.

Hayat bilgisi ders kitabı ve değerler eğitimi özelinde Ulusal Tez Merkezinde yayınlanmış tezlere bakıldığında 8 adet tezin mevcut olduğu görülmekte bu tezlerden ikisinin hayat bilgisi dersi öğretim programının incelendiği (Uzunkol, 2014, Gözel, 2018), iki tanesinde öğretmen görüşlerinin alındığı (Eryılmaz, 2016, Gözel, 2018) Uçar (2019), Hayat bilgisi dersi ve Sosyal Bilgiler ders kitabında yine metinler üzerinden kök değerleri incelendiği görülmüştür. Hayat Bilgisi ders kitabının görselleri ile ilgili alanda yapılan yayınlanmış yüksek lisans veya doktora çalışması alan yazınında rastlanılmamıştır. Somut işlemler döneminde olan Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabıyla ilk defa karşılaşan öğrenciler okuma yazma becerileri yeni gelişmeye başladığı için ilk olarak kitabın görsellerini incelemeye başlayacaktır. Literatürde hayat bilgisi dersi ve kök değerleri içeren çalışmalar yer almakla birlikte hayat bilgisi ders kitabının sadece görsellerini inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Zaman faktörü sabit tutulduğunda kişiler okuduklarının %10'nu gördüklerinin %30'unu hatırlamaktadır (Kaya, 200). Kitap görsellerinin ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin kök değerleri fark ettirmesi ve hatırlatması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sebepler doğrultusunda, ilgili kitabın kök değerleri analizinin yapılması ve akademisyenlerin görseller üzerine görüşlerinin tespit edilmesi, yapılacak çalışmalar ve görseller bakımından daha nitelikli ders kitaplarının meydana gelmesi açısından oldukça önemlidir.

1.4. KISALTMALAR VE TANIMLAR

Değer: Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 1998, s. 538),

Değerler Eğitimi: "Toplumca benimsenmiş milli ve evrensel değerlerin aile, çevre ve medya kuruluşlarının desteği ile okullar tarafından bir program içerisinde ders içi ve ders dışı etkinliklerle bireylere aktarılmasıdır." (Gülmüş ,2015:4).

Kök Değerler: adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk vatanseverlik, yardımseverlik olarak yer almaktadır. Bu değerler, değer eğitimi aşamasında tek başlarına olduğu gibi, ilişkili bulunan alan değerleriyle ve diğer kök değerlerle beraber aktarılacaktır (MEB, 2018, s. 4).

Hayat Bilgisi Dersi: Öğrencilerin doğa, aile, toplumsal yaşayış ile ilgili gündelik olayları gözleyip incelemelerine olanak sağlamak ve onlara gerekli birtakım temel bilgileri, beceri ve anlayışları kazandırmak amacıyla okutulan ders (Eğitim Terimleri Sözlüğü ,1974)

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramı 1900'lü yılların başında ama daha çok ikinci dünya savaşından sonra yaygınlaşan bir kavramdır (Bacanlı,2017). Sosyal bilimler literatürüne ilk kez Thomas ve Znaniecki tarafından kazandırılan değer kavramı, farklı dillerde farklı kelimelerle ifade edilmektedir. Değer kavramı Latincede "valor" Fransızca ''valeur'', İngilizce ''value'', Almanca "wert" gibi kelimeleriyle ifade edilmektedir (Tanıt, 2007). Türkçemizde "teğmek" kelimesinden değmek ve "dokunmak" kelimeleri anlam genişlemesi yaşanarak "değer" kelimesine bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüt olarak, ederi haline evirilmiştir (Elkatmış, 2009: 337; Arslan ve Yaşar, 2014: 7). Türk Dil Kurumuna göre değer "Soyut bir ölçüm standardı, bir şeyin önemini, değerini ve değerini belirlemeye yardımcı olan." olarak sözlükte geçmektedir. Aydın ve Gürlere göre değer bir şeyin kıymetini belirleyen olan ve olması gerekeni belirten ölçüdür (Aydın ve Gürler, 2014: 1). Diğer bir deyişle, değeri, bir şeyin ehemmiyetini gösteren soyut ölçüm, ederi, yüksek ve kullanışlı kalite olarak tanımlamıştır.

İnsan sosyaldir ve aksiyona ihtiyaç duyar. İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden biri onun sosyal ve sorumlu oluşudur. Sosyal hayatın belirgin özelliklerinden biri nizama ve kurallara dayanıyor olmasıdır. Bu nizami çevrede kişi yaptığından veyahut yapmadığından sorumlu olan kişidir. İnsanın yaptığı ya da yapmadığı davranışlar belirli değerlere dayanmaktadır. Değerler sadece davranışlarda değil kişinin seçimlerinde, düşündüklerinde, yargılarında etkili olmaktadır. İnsanın aldığı tüm kararlar, farkında olduğu veya olmadığı inançları, tutum ve değerlerine dayanmaktadır (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1972: 13). Değer, toplumsal kuralların işlenmesi için uygun ortam hazırlar ve bireyin toplumsal beklentileri göz önünde bulundurarak, kendi içlerindeki tutarlı bir dizi özelliğe göre seçim yapmalarını sağlar. (Sağlam, 2020: 44). Bu bakımdan değer toplumun sosyal yaşamını düzenler, toplum olma bilincini ve aidiyetini artırarak bireysel ilişkilerin de gelişmesine ortam hazırlar. Değerler bilme ve olma bakımından insan yapısını temellendiren bir mefhumdur. (Günay, 2003) En genel tanımı getirmek gerekirse; değerler, insanların yaşamlarına yön veren ve değişen derecelerde önem taşıyan ideal ve aşkın hedeflerdir. (Schwartz,1992; Rokeach, 1973; Kluckhohn, 1951).

Değerler arzu edilen nihai amaçlar olarak tanımlanmış ve değerlerin insanların olayları ve davranışları yorumlarken, değerlendirirken onlara rehberlik eden bir kılavuz niteliğinde olduğunu vurgulamışlardır (Bilsky ve Schwartz, 1994: 164). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Kılavuzunda (TTKB, 2005: 38) değerlerin toplumu birleştiren toplumsallaştırıcı olgular olarak ifade ederken bu olguların toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığını ve bireylerin iyiliği için var oldukları ifade edilmiştir. Yine TTKB ye göre değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışını yönlendiren soyut güdülerdir. Tüm bu tanımlar bakımından değerler toplumdan topluma kişiden kişiye değişebilmektedir (Uysal, 2008). Bir şeyin ehemmiyetini gösteren soyut ölçüm, değer, yüksek ve kullanışlı kalitedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 13).

Değerler kendiliğinden oluşan bir yapılanma değildir; bireysel, aile, çevre, eğitim, arkadaşlar ve din değer oluşumunda etkilidir (Kılcan, 2016). Değer temellerini alandaki sınıflamaya uygun olarak, dört başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar; bireysel temel, toplumsal temel, kültürel temel ve felsefi temeldir.

Bireysel temeller: Değer, kişisel değerlendirme davranışının bir ürünüdür ve yalnızca insanlar bir şeyleri değerli veya değersiz hale getirebilir (Büyükdeveci, 2003). Bir aksiyonun gerçekleştirilmesi şartı altında, bir aksiyonun diğer olasılıklar açısından değeri, değeridir ve bir eylemin değeri insanlara anlam olarak ifade edilebilir (Kuçuradi, 1995). İnsanlar dünyayı kendi fikirlerine göre algılama eğilimindedir. İnsan algısı, ihtiyaçlarını, arzularını, beklentilerini, değerlerini ve deneyimlerini etkiler. İnsan davranışının temeli, Nesnel gerçekliğin algılanmasından ziyade olayların ve değerlerin algılanmasıdır (Avcı, 2007). Değer, eylemi gerçekleştiren kişinin kabul edilebilir beklenti ve beklentileri için bir referans noktası olarak kullanılabilir. Değerler kültürde şekillenir ve aynı zamanda kültür için yol gösterici bir role sahiptir. İnsanların sosyalleşme sürecinde öğrendikleri ve kabul ettikleri değerlerin insanlarla özdeşleştirdiği kabul edilir. Diğer bir deyişle kişinin karakteriyle bütünleştiği düşünülür ve doğal bir sonuç olarak değerler bireyin karakterinin bir parçası olarak kabul edilir (Gökçe,1994)

Toplumsal Temeller: İnsan sadece biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır. İnsanlar grup içinde kendi değerlerini ve sosyal niteliklerini kazanır. Bu gruplar aracılığıyla toplumdaki etkin bilgi ve değerler bireylere aktarılır ve sosyalleşme, sosyal kuralları, değerleri ve tutumları öğrenme davranışlarına dönüştürme ve evrensel benlik kazanma sürecidir (İçli, 2014).

Sosyolojik açıdan değer; nesnelerin bilinçli olgusu, toplumun, sınıfın ve insanlığın önemini ifade eden niteliklere sahiptir (Hançerlioğlu, 1986). Toplumsal açıdan değer, yaşam işlevlerinde çok önemli bir yere sahiptir. İnsanlar, toplumun ait olduğu kültürün değerini bir değerlendirme varlığı olarak kabul ederek, değeri dikkate alarak eylemde bulunarak ödüllendirilebilir, takdir edilebilir ve kınama yahut reddedilmekten çekilme arzusu taşıyabilir. Bu açıdan değerin insanlar dışında belirleyici bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Kültürel Temeller: Kültür bir yaşam biçimi olarak, nesilden nesille aktarılır. Kültürün yaratılması ve nesilden nesile aktarılması bir insan özelliğidir. İnsanlar yaşamları boyunca edindikleri bilgi, beceri ve değerleri nesillere aktararak varlıklarını sürdürürler (Sağlam,2009). Kültür, bir toplumda birlikte yaşadıkları yaşamda karşılaştıkları sorunlara geliştirdikleri çözümlerinden oluşur ve bu çözümleri, bir süre sonra toplumunun malı olarak oluşur (Güngör, 1993). Bir toplumun kültürün etkisi altında kalan davranışları o kültürün değerlerini yansıtmaktadır. Her toplumun kendine ait kültürü olduğu için, kendi değerlerine sahip her kültürün, halkın eylemleri ve aynı zamanda dindarlığın kararlılığıyla şekillendirilmesinden hiçbir şey daha doğal olamaz (BASGM, 2010). İnsanlar bir şeye değer affettikleri sürece o şey toplumda değerli olarak tanımlanmaktadır. Değerler güçlendirme ve birleşme birliği sağlayan unsurlardır. Kültürel olarak değer toplumun davranış, duyma ve düşünme şeklidir. Bu değerler aynı zamanda bir toplumu diğerlerinden ayıran gelenek ve görenekler olarak ifade edilebilir ve ona bir kimlik verir (Sağlam,2020)

Felsefi Temeller: Her insan, yeryüzünde bulduğu çevreyle etkileşime girer. Bu etkileşimlerle insan, çevresini anlamaya, varlıklar arasındaki ilişkileri anlamaya ve dünyayı anlamlandırmaya çalışır (Aslantaş, 2009). Bu zihinsel çabalarla hayatın anlamı ve amacının ne için olduğunu ve kendisi için neyin var olduğunu bulmaya çalışır. Aslında, bu durum, her insanın kendi yaşam ve varlık anlayışına sahip olduğunu gösterir (Tozlu,1992). Bu açıdan bakıldığında felsefesi, kendi varlığının bir ömür boyu bir birey olarak kabul edilebilir. Değerler, evrenin anlaşılması, yorumlanması ve bireylerin hayatlarını anlamlandırmada büyük önem taşır.

2.2. DEĞERİN İLİŞKİLİ OLDUĞU DİĞER KAVRAMLAR

2.2.1. Ahlak

Ahlak, kişilerarası ilişkilerde "iyi" veya "doğru" veya "kötü" veya "yanlış" dediğimiz değer yargılarını bildirir. Ahlak sözcüğünün kökeni Arapça ‘da "hulk" olup, hepimizin bildiği gibi Yunanca "ethos" ve Latince "mos" kelimelerinden türemiştir. Arapça "Hulk", "mizah" anlamına gelir. Arapça "ahlak-ı hamide" ve "ahlak-i hasene" güzel ahlak, "ahlak-ı zemime" ve "ahlak-ı seyyie" ise kötü ahlak demektir. İngilizce ahlak kelimesinin karşılığı olan "etik" kelimesinin kökeni Yunanca "ethos" kelimesinden gelmektedir. İngilizcede ahlaki kavramları ifade etmek için kullanılan "ahlak" kelimesi Latince "mos" kelimesinden türetilmiştir (Aktan, 1994).

Bir kişinin en önemli temel özelliklerinden biri nitelik olarak ifade edilir, yani rasyonelliğidir. Hepimizin bildiği gibi o, kendisiyle ilgili her şeyle, yani bilenlerle bağlantılı, gözlemlenen, karşılaştırılan ve belirli ilişkilerde kavranan bir varlıktır (Doğan,2010). Ahlaki konular, insanoğlunun var olduğu günden beri tartışılan konulardır. Bu alandaki araştırmaların ilk dönem filozofları ve din adamları tarafından yapıldığı görülmektedir. Aristoteles, Platon ve Sokrates, tüm insanların ahlaki alanda uyarılarda bulunabileceği ortak bir davranış biçimi belirlemeye çalıştılar. Çünkü bireylerin ve toplumun mutluluğu ve adaletin varlığı, herkesin belli ahlaki standartları kabul etmesine bağlıdır (Onur, 1997).

Hançerlioğluna göre ahlak, genel olarak belirli bir toplumda belirli bir süre için geçerli olan bireysel ve toplumsal davranış kurallarının tamamıdır. Doğan (2010)’a göre ahlak, genel olarak belirli bir toplumda belirli bir süre için geçerli olan bireysel ve toplumsal davranış kurallarının tamamıdır. Aktan (2009)’a göre ise ahlak, kişilerarası ilişkilerde "iyi" veya "doğru" veya "kötü" veya "yanlış" dediğimiz değer yargılarını ifade eder. İnsan yaşamında ahlaki felsefesi ahlaki boyutlarını içeren bilimsel ve felsefi bir konudur. Psikoloji açısından önemli olan ahlakı ahlaki davranış olarak tanımlamaktadır. Ahlaki davranışlar bir toplumun ahlaki standartları olamayacağından, onlar aynı zamanda önemli bir psikolojidir. Ahlaki davranış hakkında konuştuğumuzda, bunu bir dereceye kadar çevreye ait olan ve içindeki bireyin bakış açısından ahlaki standartlar sistemi içinde bir dereceye kadar etkilediğini görüyoruz. Bununla birlikte, bireysel ahlak sadece davranışla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda düşünce ve bilinç süreçlerini de içermelidir. Bu nedenle bir grup ahlakı toplumsal bir ahlak olarak düşünülmelidir (Çiftçi, 2003). Gelişim

psikolojisinde ahlak ve davranış kalıplarının etik kapsamında incelenmesi, İyi ve kötü gözlemlenmeden bile kendini kontrol etme, kontrol edici veya saldırgan dürtü, emir ve yasakları ihlal eden başkalarına yardım etme, başkalarının fiziksel ve mülklerine dokunulmazlık, dürüstlük, güvenilirlik, itaat veya direniş/otoriteye karşı direnç olarak tanımlanmaktadır. Ahlak üzerine yapılan araştırmada genellikle farklı yaklaşımları temsil eden üç farklı kriterden bahsedilmiştir.

- Normların içselleştirilmesi; yani normatif yükümlülüklerin veya gerekliliklerin kontrolsüz olarak yerine getirilmesi, bireyin kendisi tarafından savunulan bir standarda dış uyumun zorlaması.
- Adalet duyarlılığı; ödül ve cezaların paylaşılması veya bir sosyal sistemde adaletin farkındalığı ve duyarlılığı.
- Kendi ihtiyaç ve çıkarlarını geri çekme yeteneği; karşılıklı sorumluluk temelinde kendi ihtiyaçlarını ve çıkarlarını başkalarına teslim etmek; empati, suçluluk duyguları; Birine yardım edildiğinde veya yaralandığında sözde manevi tatmini hissedebilme durumuna atıfta bulunur (Trautner,1991).

Genel olarak ahlakın ne olduğuna şu cevaplar verilebilir: doğruyu yanlıştan ayırt etme anlamına geldiğini gösteren kapsamlı araştırmaların konusudur. Ayırt etme, erdemli bir kişide bir ahlak duygusu yaşama ve ölçütleri ihlal eden davranışlarından dolayı suçluluk hissetmesidir. Gelişim kuramcılarına göre ahlak üç temel bileşenden oluşmuştur bunlar:

Duygusal unsur: suçluluk, başkalarının refahı için endişe, vb. iyi ya da iyi eylemler tarafından üretilen düşünce ve eylemleri yönlendiren duygulardır.

Tanıma unsuru: Bu, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair izlenen yöntemdir ve nasıl olacağına karar verir.

Davranışsal unsur: Yalan, gözdağı verme veya diğer ahlaki değerleri ihlal etme etkisi altında kişinin nasıl davrandığını gösteren unsurdur (Güngör,2014).

2.2.2. Tutum

Tutum, kişinin psikolojik bir nesne hakkındaki düşüncelerini, duygularını ve hislerini düzenli olarak şekillendiren bir eğilimdir (Başaran, 1990). Tutumlarda genellikle diğerleriyle uyum içinde olan faktörler vardır ve bu üç faktör tutumlar veya ABC modeli olarak adlandırılır. Bilişsel, duygusal ve davranışsal unsurlar tamamen güçlü ve yerleşik

tutumlardır. Bazı zayıf tutumlarda özellikle davranışsal bu unsurlar çok etkilenmektedir. Bireyin, ulaşmak istediği amacına, bu amaç için yapacağı işlemlere, aşağıdaki eylemleri elde edeceği sonuca, kısacası öğrenmenin bütün durumuna olumlu bir tavırla sahip olması gerekir. Ve bunda kendi kişilik özellikleridir (Pehlivan, 2008). Tutumlar öğrenilir ve ilişkilendirilir, aynı zamanda pekiştirme ve taklit süreçlerini de belirler. Erken yaşta edinilen tutumlar önemlidir ve önemli deneyimler ve olaylar olmadıkça kolayca değişmediği alan literatüründe mevcuttur. Tutumlar tam olarak geliştiğinde, bireyi davranışa hazırlayan bir kompleks haline gelirler. Böylece bireyin o nesne hakkındaki düşünceleri ve onlara yönelik düşünceleri çeşitli nesnelere yönelik duyguları ve onlara yönelik süreklilik ve düzen gösterir (Kağıtçıbaşı,1985).

Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkiler. Tutum ve davranışları belirlemede, kontrol etmede ve yönlendirmede önemli bir rol üstlenmektedir. Güvenilir bilgiyi o kişinin değerlerini hesaba katmadan bir bireyin önemli yönlerini anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak zordur. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerlerini öğrenerek onların tutum ve davranışlarını büyük ölçüde tahmin edebiliriz (Başaran,1995). Tutumlar, nesnelerin, insanların veya olayların olumlu veya olumsuz değerlendirici ifadeleridir. Tutumlar, bir kişinin bir şey hakkında nasıl hissettiğini ifade eder (Robbins, 1994). Tutumlar hem sosyal algımızı hem de davranışlarımızı etkiler. Tutum, bireye düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını düzenli olarak psikolojik bir nesneye atfedilen bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı,1994).

Tutumlar, değerlerden farklıdır ve hatta değer daha geniş bir kavram ve daha fazlasıdır. Değerler gerçeği, arzu edilirliği veya bir ahlakı çağrıştırır karşıt davranış durumlarının kişisel mi yoksa sosyal olarak mı tercih edildiğine dair inançları temsil eder (Robbins,1994). Tanımlar ve karşılaştırmalar ile ilgili olarak tutumların özellikleri olduğu vurgulanmıştır, tutumlar psikolojik bir nesneyle bağlantılıdır, motive etme gücüne sahiptir, tutumlar tutum olabilir değerlendirmeyi içerir, tutumlar değildir doğrudan gözlemlenebilen, ancak gözlemlenebilir davranışlardan çıkarım yaparak o bireye yönelik bir eğilimdir (Sakallı, 2001).

2.2.3. Din

İnsanlık, tarih boyunca birçok soruya yanıt aramış ve bu yanıtlara ulaşmak için çeşitli disiplinlerden yararlanmıştır. Sadece teorik kalmakla kalmamış, yaşamı etkileyen her türlü düşünce ve davranış için bir tür dünya görüşü ve farklı bir sistem oluşturmuştur

(Mehmedoğlu, 2013). İnsan doğadadır, toplum içinde kendisiyle ve Tanrı ile bu ilişki biçimi değerlerin bir yansımasıdır. Din mefhumu, kişinin eğitimi, gelişimleri, değişim ve gelişimlerini etkiler.

Din, hikmet ehline gelen peygamberlerin mesajlarını peygamberler ve ilahi kitaplar aracılığıyla çağıran ilahi bir yapıdır (Cevzi, 1978). Batı ve Doğu dillerini düşündüğümüzde din kelimesi ortak bir temaya işaret eder. Davranışlarına yön veren din, sadece bireyi değil, bireyin oluşturduğu toplumu da etkiler. Değerlerimiz kararlarımızı ve isteklerimizi yansıtır, din de toplumsal normu düzenlemek, arzuları, kararları sosyal yaşamı kötü etkilemeden yaşamak veya daha iyiye yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan değerlerle ortak birçok yönü vardır. Hölekli (2011) ve Tezcan (2018)'e göre din toplum ve insan değerler açısından dinin önemli bir kaynak olduğunu vurgulamışlardır. Alan literatürüne bakıldığında değerler konusunun din altyapısıyla oluştuğunu ifade eden birçok çalışma mevcuttur. Sezen (1998)'e göre Değerlerin dayandığı çeşitli kaynaklar vardır, en önemlilerinden biri dindir ve tarih boyunca insanlar değerlerini inanç altyapısı altında kurmuşlardır. Allport, Vernon ve Lindzey (1960) ise din ve değer ilişkisini direkt olarak değeri inanç olarak sınıflamışlardır. Lakin değerler zamanla din kavramından ayrılarak toplumun normlarına, ahlak ve aklın denetimine dayandırılmıştır (Akdemir, 2019). Sonuç olarak dini değerlerden ayırmak imkân dahilinde değildir çünkü din ve değerlerin ortak noktası iyi insan yetiştirmek insan-ı kamile ulaşılması isteğidir.

2.2.4. Kültür

Kültür sosyal bilimler içerisinde hakkında birçok tanımlamaların yapıldığı kavramlar arasındadır. Kültür kelimesi, tarlada hasat etmek anlamına gelen Latince " 'Cultura' kelimesinden gelir (Yılmaz, 2003). Kültür, doğanın onlara verdiklerine dayalı olarak insanlar tarafından yaratılan çeşitli değerlerdir. Kültür, nesilden nesile aktarılan ve toplumsal tarih sürecinde üretilen çeşitli maddi ve manevi nitelikler olarak tanımlanabilir (Aksoy, 2000; Sayar ve Dinç, 2009) veya hikayelerden ortaya çıkan malzeme olabilir. Paylaşılan bir ruh ve manevi miras olarak da tanımlanabilir (Doğan, 2007).

Kültür, toplumu benzersiz kılan tek faktördür. Toplumda kullanılan diller, yaşam tarzları, aile hayatı, gelenek ve görenekler kültürü oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Bu elementler emilir ve bir sonraki nesile aktarılır. Bu çeviri sayesinde sosyalleşme gerçekleşir. Gelir, bu sosyalleşme sonucunda topluma uyum sağlar (Sayar ve Dinç, 2009). Kültür bir bakıma kolektif bilinçtir. Toplumdaki olaylara karşı kişilerin olgulara verdiği

tepkilerin sezilmesine imkân sunan ve toplumu bir bütün haline getiren ortak verilerdir. Bu açıdan bakıldığında kültür toplumların davranışlarının tahmin edilmesine imkân sunan metottur. Kültür ve değer birçok ortak noktaya sahiptir. Kültür ve değer birbirine kaynaklık etmektedir çünkü değer kavramının içerisinde yukarıda bahsi geçen birçok ortak nokta bulunmaktadır. Kültür ve değer birbirini besleyen iki kaynaktır. Akdemir (2019)'a göre Değerler, bir değer sistemi içinde düzenlenir ve kültürel temelli kararları/tercihleri ifade eder. Değerler kültürün temel taşıdır ve kültür de bir değer sistemi içerir (Hofstede, 1984). Dolayısıyla bir toplumun kültürü bir değerler sistemi ve hiyerarşisi oluşturur (Güngör, 1998). Burada nesilden nesile aktarılan gelenekler ve geleneksel değerler kültürde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü eski çağlardan günümüze gelenekler ve ahlaki değerler, çocukların toplumsal yapısında ve eğitiminde önemli rol oynamıştır (Tezcan, 2018).

Psikolojik yapımız ve değerlerimiz arasındaki etkileşime bakıldığında bu durumların kültürel etkisi veya etkisi kaçınılmaz olarak davranışlarımıza yansır (Hofstede, 1984; Özgüven, 2012). Değer nasıl ki insansız anlam bulmayan bir kavram ise, insan da kültürden ayrı düşünülemez bu bağlamda değer ve kültür insan kavramıyla birbiriyle ilişkili iki kavramdır.

2.2.5. Eğitim

Köken olarak (education) kelimesi Latince kökünden gelmektedir. Bu, Educare ve Educere kelimelerine karşılıktır. Educare, öğrencilere özel beceri ve bilgilerin kazandırılması anlamına gelir ve bu sürecin sonunda bir sertifika ve sertifika onayı gereklidir. Bu, öğrenciyi takip etmek ve geliştirmek demektir (Sağlam, 2020). Türkçe' de bu kelime, "bükmek", "uygulamak", "öğretmek", "kaldırmak" ve "önlemek" anlamlarına karşılık gelen "eğ" ve "bükmek" kökünden gelmektedir (Yayla, 2005).

Literatürde eğitim, belirli hedeflere dayalı olarak belirli davranışsal iyileştirmelerin gerçekleştirilmesine yardımcı olan faaliyetleri ifade eder (Oğuzkan, 1993). Ertürk (1974)'e göre eğitim kişisel deneyime dayalı olarak bireyin ihtiyaç duyduğu davranış değişikliğini bilinçli olarak uyandırma sürecidir. Eğitim bir bakıma kişisel yaşam toplumunda davranış şekli elde etme süreçlerinin toplamıdır (Gürkan, 2001). Değerler, sadece toplumun insani boyutunu şekillendirmeyle kalmaz, aynı zamanda yaşamını sürdürülmesi için de gereklidir. Değerlerin kaybolması, toplumun çöküşünü hızlandıracaktır (Duzlu, 1992). Bu nedenle toplumsal birlik ve istikrarı sağlayan değerlere dikkat etmek gerekir. Kişiliğin temeli ve

kişilik özelliklerinin oluşumunda iki önemli faktör vardır. Kişi kendi yapısal kökenine sahip genetik bir faktör olsa da diğeri ise kişinin doğup büyüdüğü sosyal ve kültürel çevrenin ürettiği çevresel bir özelliktir (Sağlam, 2020). Eğitim, bu amacı gerçekleştirebilecek değer ve davranışları değiştirebilir (Ergüneş, 2007). Eğitim kalbe ve vicdana dokunmalı, değer ve karakter sahibi insanların yetişmesine katkı sağlamalıdır (Tozlu, 2003). Son yıllarda bilinçsiz ve plansız süreçlerin değer gelişimindeki etkisi üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Bacanlı (2017)'ye göre değerler eğitiminin yani duygusal eğitimin örtük bir planın parçası olarak yapılması gerekir ve eğitim süreciyle ilgili dört başlık mevcuttur.

1. Eğitim insan işidir ve doğal bir süreçtir. Bu kavram, eğitimin doğal bir boyut olduğunu vurgulayan doğa eğitimi anlayışıyla (Rousseau, 1762/2019) literatüre girmiştir. Eğitim, herhangi bir insan faktöründen arındırılmış olmalıdır.
2. Eğitim insanın tüm yönlerine hitap etmelidir. Eğitim, insanın her alanına dokunmalıdır. Genellikle eğitim, öğretim ve eğitim gibi ayrı kategoriler vardır. Bilişsel farklılıklar göz önünde bulundurularak yaratılmıştır. Eğitim kavramı temel olarak bilişsel alanı ifade etse de eğitim kavramı kişiliğin tüm yönlerini kapsar.
3. Eğitim, planlı ve plansız faaliyetleri içerir. Normal şartlar altında planlandığı gibi egzersiz yapmalısınız, ancak durum böyle değil. Eğitim iki şekilde gerçekleştirilir: planlı ve plansız. Bu gizli programlar çerçevesinde gerçekleşir (Bacanlı, 2006). Belirli bir plan ve planda planlı öğrenmenin nerede, nasıl ve hangi planlara dahil edilmesi gerektiği, plansız öğrenme gizli bir derste gerçekleşirken, dikkat edilmesi gereken içerik ve temaların ve bunlara nasıl hâkim olunacağının net bir şekilde planlanması ve analiz edilmesi gerekir.
4. Eğitim Bilişsel ve duyuşsal davranış alanlarını birlikte ele almalıdır. Duygusal davranış problemlerini birlikte çözmelisiniz. Eğitim, üç yönü etkileyen bir davranış değişikliği sürecidir. Bunlar biliş, duygu ve psikomotor alanlardır. Eğitimde bilişsel ve duygusal alanlar daha aktif olmasına rağmen, psikomotor alan yetenek alanına da hakimdir. Biliş, eğitimde evrensel bir öncelik olmasına rağmen, duygusal ve bilişsel alanlar birbirini destekleyen iki alandır. Osgood, Suci ve Tannenbaum'a (1957) göre, bilişsel alan insan düşüncesini tatmin etmek için tek başına yeterli değildir, bir kişinin bilişsel performans elde ettikten sonra duygusal yargılarda bulunma eğiliminde olduğunu bulmuşlardır.

2.3. DEĞERLER EĞİTİMİ

Eğitim sistemi, bir ülkenin değer verdiği ve eğitim sisteminde barındırdığı değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, hedeflerini ve gidişatını belirler. Kirschenbaum un (1994: 3) belirttiği gibi, 1900 lerden beri ahlaki ve değer eğitiminin yöntemleri ve hedefleri üzerine araştırmalar yapılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda değerler ve ahlaki eğitim geleneksel yöntemlerle yapılmaya devam etti. 1960'tan sonra geleneksel roller ve değerler sorgulanmaya başlandı. 1960'dan 1970'e kadar değer eğitiminin gelişimi sloganların insan gücü olarak adlandırıldı. Bu dönemde öğretmenleri değer ve modelleme yöntemlerini öğretmeye teşvik etmediler, ancak öğrencileri kendi değerlerini açıklamaya ve öğrencilerin ahlaki muhakeme ve değer analizi becerilerini geliştirmeye teşvik ettiler (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). 1980'den sonra, sosyal eleştirmenlerin, dini liderlerin ve çoğu siyasi partinin ebeveyn grupları, geleneksel değerleri geri getirdiler ve bu da saygı, sorumluluk, öz disiplin, doğum, aile, ülke sevgisi ve halkına hizmet gibi değerlerle sonuçlanmıştır.

Carbone ve Peter (1991) değer eğitimini eğitim ve ahlakın çok yönlü bir kombinasyon olarak tanımlamıştır ve öğretilmesi gereken kişilerin başında öğretmenlerin olduğunu ifade etmiştir.

Tyree ve Vence'e (1997) göre öğretmen;

a. Bir tür sınıfta ortak bir sosyal atmosfer yaratabilecek bir model olmalı,
b. Her öğrenciye sorumluluk vermek, ahlaki gelişimini teşvik etmek ve değerleri empoze etmek için cezayı teşvik etmeli,
c. Öğrencilerin karar vermesine izin vermeli,
d. Öğrencilere paylaşma fırsatı vermek için virgülüm işbirliğini teşvik etmeli, tartışma ve paylaşım için bir ortam yaratılmalıdır.

Demir (2018)'e göre Değer eğitimi, insanların tercihlerini belirleyen bir takım ilkeyi öğretmektir. Sosyal hayatın topluluk tarafından onaylanan ilkelere bakılarak oluşturulması, topluluk üyelerine bu değerlerin aktarılması ve öğretilmesi önemlidir. Değer eğitimi, eğitimde değer aktarımını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu aktarım, okulun müfredatı ve ahlaki atmosferi ile ilgilidir. Eleştirel düşünme, fikirlerin analizi ve karşılaştırılması yoluyla değer ve değer geliştirme kavramını geliştirmeyi hedefler (Veugelers, 2000). Değerler eğitimi "kişisel değerlerin farkına varır" Benimsenmesi ve

davranışa dönüşmesi onu karakterin temel bir unsuru haline getirir. Bu, insanlar için yaşam boyu eğitimdir" (Kapkın vd. 2018). Değer eğitimi, toplumda olumlu düşünce ve davranışların yaygınlaştırılması, olumsuz düşüncelerin iyi ve olumlu düşünce ve davranışlara dönüştürülmesinin temelidir (Ulusoy ve Arslan, 2014). Değerler eğitimi, toplumu oluşturan bireylere sosyal değerleri planlar ve planlar çerçevesinde aktarmak, insanların kendi davranışlarının temel değerlerini netleştirmek ve bu değerlerin etkinliğini değerlendirmektir. Herhangi bir kuruluşta daha yaşlı, daha yetenekli veya daha deneyimli kişiler tarafından desteklenen ilgili eylemlerdir. (Rob, 1998).

Değerler, sosyal ve kültürel yaşam için önemli bir itici güçtür. Toplumu yaşatmak için, değerleri kör vaatlere dönüştürmemek kaydıyla, değişen yaşam koşullarının getirdiği bazı olumsuz koşullardan korunmalıdır. Bu da değerlerin bilinçli olarak yeni nesile aktarılması ile sağlanabilir. Eğitim için en iyi yer okul öğretmenidir. Değerler eğitiminin amacına ulaşmadan önce rollerini çok iyi anlamalı ve bu konuda mükemmel olmaya çalışmalıdırlar. Okul eğitiminin tek başına yeterli olmayabileceği unutulmamalıdır. Ana - babalar çocuklarına değerleri öğretmeye çalışmalıdır. Çünkü değerler hepimizin günlük hayatında önemli bir yer kaplar. Sadece okullarda değil her alanda değerler eğitiminden bahsedilebilir. Değerler eğitimini hayatımız boyunca görebiliriz. Değer eğitimi, bireylerin aile içinde informal olarak aldıkları eğitim ve okulda formal olarak aldıkları eğitim ile başlar. Bir dereceye kadar, ulaşılması gereken eğitimin nihayetinde anne karnında başlaması hayati önem taşımaktadır. Birey yaşlandıkça toplumun günlük yaşamında değerlerle sürekli karşılaşır. Değerlerden yoksun bir kişi toplum için tehdit oluşturabilir. Çalmak, öldürmek veya başkalarını taciz etmek gibi birey için hiçbir değeri olmayan girişimlerde bulunabilir. Bu da bize özellikle çocukluk döneminde eğitimin önemini göstermektedir. Değer eğitimi birkaç bakış açısıyla tanımlanabilir. Değer eğitimi, geleneksel bakış açılarına dayalı olarak bireylere toplumsal ve ahlaki değerleri kazandırma çabasıdır. Dini değerlere değer veren bireyleri dindar bireylere dönüştürme çabasıdır. Hümanist bakış açısına göre bireysel potansiyelin ve benliğin gelişim süreci tanımlanabilir (Meydan, 2012). Bottery (2000'den Akt.: Ulusoy ve Dilmaç, 2012) bir toplumda değer eğitiminin dört genel süreci içermesi gerektiğini savunmuştur.

Akıl Yürütme ve Mantığı Teşvik Etme: Değer eğitimi sürecinde kendinizi zorlamayacağınız için, öğretilecek değerin öğrencilere veya yetişkinlere sunulması ve daha sonra değerin kendi yaşam tarzına ve tercihlerine uygun olup olmadığına bireyin karar

vermesi umulmaktadır. Beklenen değeri bireye uygunsa, birey öğrenme eğiliminde olacaktır. Aksi takdirde kabul etmeyecektir.

Empati Geliştirme: Gördüğü gibi toplumda kabul görmekte ve hoşgörülü olmakta, kendine olan güveni artmakta, bir süre sonra birey olumsuz davranışlarından vazgeçerek değer sistemi kurmaya başlamaktadır.

Benlik (Öz) Saygısı Geliştirme: Kişisel özgüvenleri arttıkça, duyarlılıkları ve çevrelerine saygıları da artar. Aksine, birey kendine güvenmeyen, başkalarının duygularını önemsemeyen veya bilinçsiz bir tutum geliştirir. Bu nedenle benlik saygısını geliştirmek, değerler eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır.

İşbirliği Geliştirme: İşbirlikli öğrenmede Öğrenciler için sürekli etkileşim yoluyla ortak bir ürün üretmek çok önemlidir. İş birliği içinde büyüyen öğrenciler, öz duyguları yerine duygularımızı geliştirir ve toplumsal değerlerin öğrenilmesine katkıda bulunur.

İnsanlar farkında olsun ya da olmasın değer eğitimi ile başından beri yakından ilişkilidir. Ancak okuldaki değer duygusu planlanabilir ve programlanabilir (Ulusoy ve Dilmaç,2020). Vatandaşlara değer katma fikri devletlerin eğitim politikalarına hakimdir. Örneğin ülkemizde öğrencilere psikoloji, insan hakları, sosyoloji ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin değeri hakkında bilgi verildiğini görebiliriz. Pilot proje 2004 yılında uygulanmış ve hayat bilgisi dersinde ve diğer derslerde doğrudan elde edilen değerler eğitimi 2005-2006 öğretim yılında Türkiye'de uygulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında (Northview Public Schools, Grand Rapids, MI.1970) eğitimin amacına ulaşabilmesi için neler yapılması gerekenleri şu şekildedir;

1. Öğrencilerin kişisel değer sistemlerine ilham vermesine yardımcı olacak izlem ve materyal geliştirilmesi
2. Birçok deneyimli eğitimci, orijinal fikirleri ve yeni materyalleri çok etkili bir şekilde kullanabilmeleri için bununla ilgilenmesi.
3. Değerleri oluşturmak için kullanılan çeşitli teoriler geliştirilmesi.
4. Çeşitli disiplinlerde değer teorisinin gelişimi üzerine çalışılması,
5. Değer eğitiminde birbirine nasıl daha iyi hizmet verilebileceğini pek çok insanla birlikte öğrenilmesi.
6. Kişilerin değer eğitimi konusundaki araştırmalar hakkında bilgilendirilmesi (Akt: Dilmaç,1999:24) gerekir.

2.3.1. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Hangi değerlerin, neden, nasıl öğretileceği, bu değerlerin nasıl elde edildiği ve başarısızlıkların nasıl değerlendirileceği, değerlerden daha yüksek olan öğretim yöntemleridir. Bu, tüm değer öğretim sürecinde açıkça görülebilir. Bu, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki belirsizliği ortadan kaldırır ve sürecin öğrenciler için tasarlanmasını sağlar. Bu bakımdan değerler öğretim yöntemleri belirli bir yol sağladıkları için değer değerlendirme sürecine uygulanabilir. Değerlerin öğretiminde geçmişten günümüze farklı yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemlerden bazıları doğrudan değerlerin öğretimine odaklansa da bazı yöntemler, akıl yürütme, sorgulama ve düşünme sürecine yansıtmaya odaklanarak değerleri bir düşünme ve karar verme süreci olarak kullanmayı amaçlar. Bu yöntemlerden bazıları müfredatta etkinlik olarak yer alırken, diğerleri müfredatın tamamını kapsayan açık ve örtük programlardır.

Değer eğitiminde, değer eğitimi yöntemlerini kullanmak süreç içerisinde amaçlı bir program oluşturması açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu yüzden değer eğitimi sürecinde, değer eğitimi yöntemleri ile ilgili süreçleri kullanılabilecek yöntem ve teknikleri, araçları öğretmen ve öğrencinin üstlendiği rollerin, değer katabilecek bilgi programlarını, anlamak faydalı olacaktır. Araştırmamızda aşağıdaki değer eğitimi yöntemlerine odaklanılacaktır.

1. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı
2. Değer Analizi Yaklaşımı
3. Değer Açıklama Yaklaşımı
4. Değer Telkin Etme Yaklaşımı

2.3.1.1. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre; Ahlaki değerlerin başkalarının telkiniyle değil, kişinin kendi gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme sürecinin bir sonucu olduğuna inanılır. Bu akıl yürütme süreçlerinin öğrencilerinin akıl yürütme düzeylerini geliştirmede daha etkili olabilmesi için ikilem içeren tartışmalara ahlaki ikilemler denir (Doğanay, 2009). Ayrıca öğrencilerin ahlaki ikilemleri tartışma sürecinde ahlaki muhakeme becerilerini gelişmeler olduğu ortaya çıkmıştır (Gönder ve Gardiner, 1993). Köhler, geleneksel eğitim yöntemlerinde bazı ahlaki eğitim değerlerinin öğretilmesi yerine moral gelişimini teşvik edecek bir program sunmaktadır (Şahin, 2017). Bu yaklaşımın temelinde

insanlara düşünme ve akıl yürütme yeteneği vererek değer inşa etmektir. Sınıfta ahlaki düşünme uygulamasında kullanılan temel yöntem, küçük gruplarla kısmen yapılandırılmış tartışmalar yapmaktır (Meydan, 2012). Öğretmenler vaka çalışmalarını gruplandırarak ve kullanarak öğrencileri ahlaki ikilemlere neden olan durumlarla karşılaştırır. Gruplardan, vaka çalışmasında açıklanan vakada hangi davranışın en iyi gösterebileceğini tartışmaları istenilir (Ryan ve Bohlin, 1999; aktaran Akbaş, 2008). Savage ve Armstrong (1996), ahlaki yöntemlerin sınıfta akıl yürütmeye uygulanması için önerdiği modelde (Keskin, 2008'den alıntı). Altı aşama mevcuttur.

1. Öğrencinin dikkatini çeken ikilem seçilmeli ve keşfedilmesidir. İkilem yazılı, film veya başka bir şekilde sunulabilir.
2. Öğrencilerden, sunulan ikilem ve gerekçeleri hakkındaki kararlarını yazmalarını istenir.
3. Gruplar oluşturarak öğrenciler gruptaki seçimlerinin nedenlerini tartışabilir ve paylaşabilir.
4. Öğretmen ortaya çıkan tüm noktaları dikkate alarak tartışmayı başlatır.
5. Tartışma sonunda öğrencilerden itiraza izin verilmeyen durumlar için argümanlarını yazmaları istenir.
6. Son olarak öğretmen her öğrenciden destek için kendi gerekçelerini yazmalarını istenir.

2.3.1.2. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi, bireylerin kendi değerlerini yaratıklarına ve yaşam becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmış öğretim yöntemlerinden biridir(Naylor ve Diem, 1987, aktaran Sağlam, 2020). Bu yöntemin temel amacı, öğrencilerin, karşılaştıkları değerler hakkında karar vermeleri için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme becerilerini kullanmalarını desteklemektedir. Duygusal olmadan, makul, mantıklı ve sistematik olarak değer içeren konuları vurgulamayı öne sürer (Akbaş, 2008). Böylelikle öğrenciler çözümler hakkında fikirlerini ortaya koyabilir, değerlendirebilir ve sonuç alabilirler. Bu sayede öğrenciler, vaka çalışmalarına dayalı olarak ahlaki düşünme becerileri kazanabilir ve problem çözme yöntemlerini sosyal problemlere uygulamayı öğrenebilirler (Ryan,1991). Bu konu her yönüyle tartışılarak öğrencinin bulduğu cüzdanı sahibine iade etme davranışının başkalarının mülkünü almayı önermek yerine neden doğru

ve dürüst olduğu, bu doğru davranışın temel mantığını irdeleyerek tartışılmasını öne sürer (Erden ve Akman, 1998).

2.3.1.3. Değer Açıklama Yaklaşımı

Sidney Simon ve diğerleri tarafından geliştirilen değer yorumlama yöntemi, düşündürücü değer öğretiminin hiçbir etkisinin olmadığı varsayımı temelinde geliştirilmiştir. Özellikle 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe girmiştir (Akbaş, 2008). Ebeveynlere ve öğretmenlere ek olarak, gençlerin akran grupları, televizyon, yazılı basın, sinema salonları ve sanat yıldızlarından etkilenmeye başladığına inanırlar. Model sayısının artması, gençlerin en iyi yöntemi seçmeyi öğrenmek yerine karar verme sürecinde kafalarının karışmasına neden olmaktadır. Kendi değerlerini anlamayan gençler, karar verme sürecinde akran grupları ve propagandadan etkilenirler (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972). Bu şekilde öğrencilerin değerlerini fark etmelerine yardımcı olabilir.

Bu yöntemin temel varsayımı, bireylerin kendi değerlerini açıkça anlaşamamasıdır (Welton ve Mallan, 1999). Değer Açıklama yöntemleri, öğrencilerin kendi değer sistemlerini oluşturmalarına yardımcı olabilir. Bu yöntem, değer içeriğinden ziyade değerden oluşur (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972). Bu yaklaşımı benimseyen öğretmen grupla çalışmaya değer verir. Uygulama sürecinde her fikre saygı duyar ve öğrencileri belirli değerleri empoze etmeden değerlerini ortaya çıkarmaya teşvik eder.

Teşvik ederler (Bacanlı, 2000). Brimi'ye (2008) göre değer açıklama yöntemine göre öğretmenler hayali durumlar sunarlar ve öğrenciler ortaya çıkan değer analizi, bilimsel problem çözme aşamalarına benzer yedi adımı ortaya çıkarmıştır (Welton & Mallan, 1999; Ryan, 1991).

1. Sorunu tanımlayın.
2. Sorunun açıklaması ve alternatif yöntemlerin bulunması.
3. Her seçim için kanıt toplayarak sonucu tahmin edinilmesi
4. Kanıtları değerlendirin ve uzun vadeli sonuçları tahmin edilmesi.
5. Ne olacağını yeniden tanımlanması.
6. Her durumun olası sonuçlarını değerlendirilmesi ve açıklanması,
7. Alternatifler arasından seçim yapılması ve uygun önlemleri almak için kararlar verilmesi

Değer analizdeki birçok adım, öğretmenin soracağı bir dizi soruya bağlıdır. Grup küçükse dikkati dağıldığında özetlemek yeterlidir. Zaman varsa ve örnek sorunun içeriği yeterliyse amacına ulaşmak daha kolay olacaktır (Welton ve Mallan, 1999).

2.3.1.4. Değer Telkin Etme Yaklaşımı

Değer telkini yaklaşımı, yetişkinlere hangi değerlerin doğrudan ürün tarafından iyi ve doğru olarak kabul edildiğini, davranışlarını şekillendirmeye ve iyi alışkanlıklar edinmeye yönelik olduklarını öğretmeyi amaçlamaktadır (Helstead ve Taylor,200 aktaran Sağlam,2020). İnsanları arzu edilen değerlere yönlendirmek için kullanılan en yaygın yaklaşımlardan biridir (Doğanay 2009). Değer telkini yaklaşımına dayalı eğitim süreçlerinde öğrenciler, öğretmenin talimatlarını pasif bir şekilde takip eden, sorulara cevap veren ve davranışlarını buna göre ayarlayan bireyler olarak kabul edilmektedir. Sınıf etkinliklerini yapılandırabilir ve öğrencilerin değerlerini açıklayabilir. Öğretmenler hayatları boyunca ne yaptıklarına ve hangi değerleri söylediklerine dikkat çekmeye çalışırlar. Tutumlarımız ve davranışlarımız üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler. Bu anlamda değerlerin ilham verici yaklaşımı, öğrencilerin neyi öğrendiklerini ve onları neyin ilgilendirdiğini sorgulamadan yetişkinlerin ne ürettiklerini anlamaya dayanmaktadır.

2.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Platon'un hayat bilgisi dersi müfredatının çekirdeği olduğu söylenir. Plato, öğrencilerin nesneye yaklaşmasını, ona göstermesini ve öğrencilerin onu kullanmasını ister. Aristoteles, nesneye anlam verilmesi gerektiğine inanıyordu. Comenius, yaşam bilimlerinin eğitime dahil edilmesi gerektiğini söylemiştir ve yaşam bilimlerini savunan, bilmenin, görmenin ve düşündükten sonra konuşmanın önemini vurgulayan bir eğitimci olmuştur. Commenius 1658 yılında yazdığı "Orbis Sensualism Pictus" adlı kitabında yaşam bilimi disiplinlerini tanıtmış ve disiplinin ilk girişimi olarak kabul edilen önemini vurgulamıştır (Karagülle, 2002). 18. yüzyılda çocuklar üzerine araştırmalar yapan Pestalozzi'nin hayat çalışması derslerinin tasarımının temeli olduğunu ifade etmiştir. Pestalozzi, yakın ve uzak eğitim ilkesini savunmuş ve tüm yaşamdan bilgi sunmanın öğrenmeyi kolaylaştıracağını belirtmiştir (Bektaş, 2009).

Hayat bilgisi dersi, hayatında karşılaşabileceği çeşitli sorunlara en uygun çözümleri ortaya çıkarmak, yaşamda karşılaşılan olaylardan nasıl öğreneceğini, sosyal bir insan ve vatandaş sorumluluğu olarak sorumluluklarını ona öğretmek için bireyi hayata hazırlamayı

amaçlar (Akınoğlu, 2002). İlkokul 1-3 öğrencileri için Hayat bilgisi dersi önemli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak, onları merkeze alarak ve içerik oluşturarak onları iyi insanlar haline getirmeyi amaçlayan önemli bir derstir. (Kaymakçı, 2016). Hayat bilgisi dersi Çocuklara sosyal ve kültürel çevreyi öğretmek, çevreleri ve çevre sorunları hakkında doğru bilgiler vermek, çevreye uyum sağlamak için iyi alışkanlıklar ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir ders olarak tanımlanmaktadır. Demir (2018) Hayat bilgisi dersini çocuğun hem iyi bir insan hem de iyi bir insan olması için çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimini göz önünde bulundurarak, sosyal bilimlerden ve tüm bilimlerden elde edilen verileri kullanarak hayata hazırlayan ilk ders olarak tanımlanmıştır.

Toplumun değerleri, gelenekleri, gelenek ve görenekleri, eğitim sistemi ve eğitim kurumlarının yardımıyla hayatta kalabilir ve geleceğe aktarabilir. İlkokulla ilgili disiplinlerin tüm dalları bu amaca hizmet etmektedir. İlkokul değer transferinin önemli adımlarından biri okulda öğretilen ders kitabıdır (Ulu Kalın, 2007). Öğretim için öğretim araçlarına ve ders kitaplarına ihtiyacınız duyulmaktadır. Araç-gereç, eğitimin kalitesini etkileyen temel unsurlardan biridir (Gülener, 2010). Öte yandan ders kitapları, dersler ile öğrenciler arasında köprü görevi gören, öğretmenlerin öğretme becerilerini geliştirebilen, öğretmenlerin kazanmak istediklerini daha sistematik bir şekilde sunmalarını sağlayan ve öğrencilere öğrenme fırsatları sağlayan temel materyallerdir (Ataman, 2001). Ders kitapları yazarken sınıf seviyesine ulaşılmalıdır bu nedenle öğrencilerin gelişim özellikleri de dikkate alınmalıdır (Erol, 2010). Bu bağlamda, ders kitaplarını bilinçli bir şekilde hazırlanmalı ve kullanılmalıdır. Bu durum, gelecek pozitif değere sahip nesiller yetiştirmek için çok önemlidir (Karagöz, 2009). Aynı zamanda çocukların dünyaya açılan İlk penceresi BDDK'da, değer genellikle metin ve görüntü ile aktarılır. Bu anlamda HBDK öğrencilere değer katmak yönündedir ve en önemli ders kitabıdır (Özkan, 2017). İlkokul kurumları, eğitim sisteminin temel taşlarından biridir ve insanların sosyal rollerini fethetmeleri ve onları yüksek öğretime hazırlamaları için çok önemlidir (Türkeş, 2008). Algılama ve algılama odaklı hayat bilgisi derslerinin temellerinden biri Gestalt psikolojisine dayanmaktadır. Gestalt psikolojisine göre ilkokul öğrencileri hayatı bir bütün olarak algılar. Bu amaçla, çocukların genel gelişimini, okul yaşamını ve kişisel gelişimini mümkün kılacak bir yaşam bilimleri müfredatı geliştirilmiştir. Bu müfredat sayesinde öğrenciler odak noktası beceri, davranış, etik, tutum ve değerler edinmektir. (Sönmez, 2010). 2015 yılında, HBÖP'nda milli ve manevi değerlere vurgu yapılarak, HBÖP vizyonunun;

> *‘‘Temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, özgüveni yüksek, çevresi ve kendisiyle barışık, millî ve manevi değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmek’’ olarak ifade ettiği görülmektedir. Ayrıca öğretim programında beceriler ve değerler başlığı altında ‘‘adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, yüksek, estetik, güven, hoşgörü̈, merhamet, misafirperverlik, özgüven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma’’* olmak üzere yirmi değer programda mevcuttur (MEB, 2015).

HBÖP 2017 yılında taslak olarak askıya çıkarılmış ve söz konusu taslak programda değerlere diğer müfredatlar göre daha fazla önem verildiği görülmüştür. Diğer yandan programda doğrudan ‘‘değerler eğitimi’’ başlığı oluşturulmuş, değerlerin bir sonraki nesile aktarılmasında hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılığını sağlamada etkili olduğunu belirtmiştir. Planda, uygulama sürecinde öğretmenlerin dikkat etmesi gereken noktalar mevcuttur, " ö*ğrencilerin değerleri kazanmasına özen gösterilmesi, tüm kazanımların ilgili değerlerle eşleştirilmesi ve örtük program anlayışından hareketle derslerin işlenmes*i’" gerekmektedir. Programdaki değer aralığına ek olarak, ‘‘a*ile birliğine önem verme, bağımsızlık, duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık), dostluk ve vefa’’* değerleri eklenmiş, önceki HBÖP’nda yer alan *‘‘hoşgörü̈ ve öz güven*’’ değerleri yeni programa alınmıştır (MEB, 2017). 2018 HBÖP’nda, 2017 HBÖP’nın üzerine bazı değişiklikler yapılmış ve eğitim sistemimizin temel amacı; ‘‘*değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek”* olarak belirlenmiştir. Bu programda değerler, ayrı bir program, öğrenme alanı, ünite, konu, vb. yerine buttun eğitim surecinin nihai gayesi olarak öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır. Bu bağlamda eski HBÖP’larında yer alan değerler sadeleştirilip birleştirilmesiyle, 2018 HBÖP’nda kök değer olarak yer almıştır. Söz konusu kök değerler ‘‘*adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik”* olarak sıralanmıştır (MEB, 2018). 2019 Programına bakıldığında ise “Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: “*adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.”* (MEB, 2019). Sonuç olarak 2015 yılında müfredata dahil olan değerler 2019 yılına kadar gelişim göstererek devam etmiş ve kültürel aktarımına sahip çıkan, hayata olumlu etki bırakan genç nesiller yetiştirmek üzere müfredatta var olmaya devam etmektedir.

2.5. SANAT VE DEĞER İLİŞKİSİ

> *"Güzelliği ararken tüm sanat disiplinleri farklı argümanlar kullanır. Kimi ahşabı yontar, kimi kendini boyayla ifade eder, kimi de kelimelere şekil verir. Farklı araçlar kullanılsa da hepsinin ortak bir amacı vardır: estetiğe ulaşmak için tasarlanmıştır".* (Timuçin, 2002, s.15).

Sanatın değeri, sanatı diğer insan başarılarından ayırarak insanlara, insanların yaşamlarına ve insanların yaşamlarındaki konumlarına verilen anlamdır. "Sanatsal değer", bir eserin yaratım sürecinde semboller, ifadeler, formlar, kompozisyon vb. gibi önemli bir unsurdur. Bu disiplindeki diğer yaratıcı sanatçıların gözünde "bir sanat eserinin değeri", onun diğer eserlere göre özellikleri, alandaki özgünlüğü, insanlara ve onların sorunlarına özgün yönelimlidir (Kuçuradi, 1971). Sanat eserinin değeri; sanatçının eserini, diğer eserlerden ayırt eden özgünlüğünde ve insan merkezli konuları benzeri olmayacak şekilde ifade etmesidir.

Estetik bir yargıda bulunabilmek için estetik değerlere sahip olmak gerekmektedir. Değerler, estetik tercihe ve tutuma da işaret etmektedir. Estetik beğeni nesneye bağlı kişisel gibi görünse de öznenin algısına etki eden çevresel etmenlerle doğrudan ilintilidir. Sosyal sınıfların benzer değer yargılarına sahip olması ve ortak bir beğeni oluşturması öznenin tercihi değil, sosyal sistemin bir sonucudur. Estetik kavramların oluşmasında kültürel değerler çok önemlidir (Güven, 2016). Kişi, kişisel gelişim ortamının, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerinin ve hatta yaşadığı coğrafyanın bile estetik zevkini etkileyeceğini düşünür. Farklı toplumlarda insanlar kişiden kişiye farklılık gösterebilir ve aynı toplumdaki insanlar farklı estetik göreceklerdir. Sanatın toplum için çok önemli olduğuna inanılmaktadır. Estetik şekil, düzen ve uyumla ilgilenir ve estetiğe değer verir. Tüm çalışmalarını bu temel üzerine inşa eder (Yazıcı, 2006).

Ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, özgüven ve öz disiplin çerçevesinde, kişisel gelişim düzeyine göre günlük yaşamda ihtiyaç ve estetik duyarlılığı yerine getirme, akıl yürütme, problem çözme, sosyal becerilerin kazanılması, estetik stil ve etkili bir şekilde bir birey haline gelir.

2.5.1. Görsel Sanatlar ve Değer İlişkisi

Çağdaşlaşmanın bir gereği olarak gelişen ve değişen dünyamızda öğretim yöntemleri de yeni neslin ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir. Sanat eğitiminin

öğretimi de bu değişimden etkilenmekte, geleneksel ve kalıplaşmış yöntemlerin yerini bazı yeni çağdaş öğrenme yöntemleri almaktadır (Teker, 2018).

Görsel sanatlar eğitimi, iyiyi, etik ve güzeli içeren estetik değerleri bireylere kazandırmaktadır (Özsoy, 2015). Görsel sanat eğitimi, yetenekli kişilere sanatçı yetiştirme amaçlı bir eğitim değildir. Aksine, kendini ifade edebilen, görsel okuryazarlık kazanabilen, estetik farkındalığa sahip, temel kavramları anlayıp kullanabilen, sanat ve tasarım unsurlarını takip edebilen, kültürel mirasın değerini anlayan bireyler yetiştirmektir.

> *"Öğrencilere iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmaları için gerekli bilgi, beceri, davranış tutum ve alışkanlıkları kazandırmayı ve karakteri haline dönüştürmeyi amaçlayan eğitim, bu yönüyle değerlerle örgütlenmiş bir etkinliktir. Bu bağlamda okullardaki değer eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Bunun için bireyin çok yönlü gelişmesi önem taşımaktadır. Tutum ve davranışlarımızı biçimlendirmede önemli bir role sahip olan değerler, öğrencinin gelişim sürecini sağlıklı ve dengeli bir biçimde geçirmesini sağlamaktadır"* (MEB, 2017).

Sanat eğitimi aynı zamanda duygular alanını da içerir ve öğrenciler için değer yaratmada büyük bir paya sahiptir. Sanat eğitimi yoluyla kişisel duygusal ihtiyaçları karşılamak, yaygın olarak kullanılan ve evrensel bir yöntemdir. Değerler soyut kavramlardır. Öğrencilerin bu soyut kavramları çizim yoluyla daha iyi anladığından emin olunması gerekir. Öğretmen öğrencilerinden yalanları, lüks ve lüksün iyi olmadığını açıklamak için bir resim çizmelerini isteyebilir. Bu resimler yalnızca değerli bilgilerin sıkıcı bilgiler üzerinde kalmasını engellemek ile kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin resim yoluyla duygularını ve düşüncelerini ifade etmelerine de olanak tanır (Aydın, Gürler, Akyol, 2013). Öğrenilecek olan değer kavramı hakkında öğrencilere, ön bilgileri aldıktan sonra resimlerle düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerini isteyebilirsiniz. Başarılı öğrenme, öğrencilerin değer kazandıklarında veya kazanamadıkları takdirde neler olabileceğini karşılaştırarak öğrenilebilen kavramsal öğrenmede elde edilir.

Sanat Eğitiminde yeni bakış açıları, eğitim anlayışı ve kavramlar kazandıran postmodernizim ve bilgi çağında sanat eğitimi; hayat boyu öğrenmeye dayalı olmakla birlikte, eğitimde öğrenen odaklı yaklaşımı benimsemiştir. Çocukların hayal gücü doğru yöne sevk edilirse büyüklerin tasavvurunu aşan eserler meydana getirirler. Zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişimi destekleyen sanat eğitimi, resim yoluyla öğrencilere değer öğretiminde, muhtevanın daha kalıcı olmasını sağlayacak ve eğitimin de kalitesini yükseltecektir (Aydın, Gürler, Akyol, 2013).

2.6. SANAT ELEŞTİRİSİ

Literatürde geçen ilk temelleri Yunan Roma Antik Çağ olarak bilinen sanat eleştirisi insana özgüdür bu bağlamda Yunan felsefesi, eleştirinin ilk ilkesini ortaya koyar ve sanatı evrensel bir sistem içine yerleştirmek için bunu temel almaya çalışır. Xenocrates'in MÖ 3. yüzyılda resim ve heykel çalışmaları, bu konunun araştırma yöntemi teknik özelliklere sahiptir. Platon ve Aristoteles bu betimleyici eleştirinin temeline felsefi bir açıklama getirmişlerdir. Platon, kutsal ve yüce olanın idealize edilmiş bir ifadesi olan güzellik kavramının kendisine ayrıntılı bir açıklama getirse de sanatçının eserinin doğayı taklit ettiğini iddia etmiştir.

Breton ilk 19 yüzyıla değin Egemen olacak bir düşünceyi yani benzerlik düşüncesine dayanan bir yargı fikrini ortaya atmıştır. Plato idealleştirme kutsal ve yüce icrası olan güzellik kavramını titizlikle açıklasa da sanatçının eserinin taklitten başka bir şey olmadığını iddia etmektedir. Aristoteles'e gelince, Poetika'da sanatsal etkinlikleri rasyonel bir bakış açısıyla incelemiş, dünyanın doğal düzeni ile sanatsal yapı arasındaki ilişkiyi hem orantısal olarak hem de dilde kurallara uymanın gerekliliğini vurgulamıştır. Bu nedenle Aristoteles ilk kez sanat eleştirisini antik sanat görüşünün ana parçalarından biri olan kural topluluğuyla sınırlandırmıştır (Bozkurt, 2013). Literatürde sanat eleştirisi tarihçesinin başlangıcı olarak antik yunanı orijin olarak alan bir kesim araştırmacı varken Barrett (2012) gibi sanat eleştirisinin belirli bir başlangıç noktası olmadığını savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Yine James Elkins'e göre de sanat eleştirisinin güvenilir bir tarihi ve evrensel olarak kabul edilen bir tanımı yoktur.

Sanat eleştirisi bir eserin estetik açıdan değerlendirmesidir. Mercin ve Alakuş'a (2005) göre bir eseri estetik açıdan değerlendirirken, eserin amacına ve türüne göre bir veya birden fazla teori kullanılabilir. Bu önemli üç estetik teori: 1.Yansıtmacılık (Gerçekçi) 2. Biçimcilik (Görsel) 3. Anlatımcılık (Expressive) dır.

1. Yansıtmacılık (Literal Qualities): Birçok eleştirmen, bir sanat eserinde aranacak en önemli şeyin konunun gerçekçiliğin ifadesi olduğuna inanmaktadır. İzleyicilere doğru bir şekilde anlatılan veya sunulan bir çalışma, başarılı bir çalışmadır. Bu tür sanatçıların da sanat tüketicileri vardır. Onlara göre özgünlük bir sanat eserinin en önemli estetik niteliğidir. Bu estetik kuramın adı "yansımacılık"tır.

2. Biçimcilik (Visual Design Qualities): Bazı eleştirmenler, bir sanat eserinde kompozisyonun en önemli faktör olduğuna inanırlar. Bu estetik kuramın adı, tasarım öğelerini başarılı bir şekilde organize etmek için tasarım ilkelerini kullanmayı amaçlayan biçimciliktir. Buradaki iş nasıl düzenlenir? Yani eserde önce kaliteyi düşünmeyi amaçlar. Eser dengeli mi? Ritmik nitelik var mı? Değişiklik dikkat çekiyor mu? Sanatçı eserinde birlik problemini çözümlemiş mi? Gibi sorulara yanıt aranır.
3. Anlatımcılık (Expressionism-emotionalism-expressive Qualities): Bu teori, yapıtın içeriğiyle ilgilidir. Bazı eleştirmenler, bir sanat eserinin izleyiciye bir mesaj iletebiliyorsa bunun bir başarı olduğuna inanılır. Onlar için kalite en önemli konudur. Bu teoriye dışavurumculuk denir. İzleyicilere duyguları ve düşünceleri canlı ve güçlü bir şekilde aktarmayı savunur. İfade kalitesi, eserde anlatılan düşünce ve duyguların kalitesidir. Başka bir deyişle, arka planı veya tel içeriğini kapsar. İş için özel bir fikriniz var mı? Heyecan yaratır mı? Gibi sorulara cevap arar.

2.6.1. Feldman Modeline Göre Sanat Eleştirisi

Feldman modeli, Edmund Burke Feldman Tarafından sanat eğitmenlerine eleştirel anlamda yardımcı olmak için geliştirilmiş bir sanat eleştirisi tekniğidir. Bu teknik sayesinde öğrenciler herhangi bir sanat eseri ile karşılaştığında eleştirel yeteneklerini nasıl artıracaklarını ve bir sanat eserini nasıl daha iyi yorumlayacaklarını anlarlar. Modelin üç şekilde tanımlandığı başlıca sanat felsefeleri: Biçimcilik (parçanın resmi yapısına ilgi veya "güzellik", Dışavurumculuk (fikirlerin veya duyguların iletişimi ile ilgili) ve "Enstrümantalizm" (Feldman, 1987).

Resmi mükemmelliğin belirlenmesi, nihai olarak görsel yapının doğruluk algılarına dayanır. Bu "doğru" algısı, "ideal yapısal olasılıkları “kendi kurucu biçimlerinin bünyesinde barındırmaktadır. Plato düşüncesinde olduğu gibi, ideal olan bu alan bir şeyle aynı değildir (Feldman,1970). Nihayetinde, tercihler haricinde bir resmi biçim ve duygu "normları" için mükemmellik değerlendirmelerini gerekçelendirmek zordur. Hiçbir sanat eserinin nesnel karakterinin doğası gereği tamamen biçimsel olmadığı iddia edilebilir. Sonuç olarak, biçimcilik, biçimsel yapıların tanımlanmasında yargılardan daha yararlıdır (Hedayat ve Sabzali, 2014). Ancak, bu kendi başına yeterli değildir, çünkü bir sanat eseri de "gerçeği” önemli veya ilgili içgörü; varlığımızla bir yankı uyandırmalıdır. Bu durum ise

bize duygusal konularda uyarılma ve alaka düzeyi, "normlar' sorunu ile karşı karşıya bırakır. Enstrümantalist görüş, formalizmin doğasında bulunan sorunların üstesinden gelir ve sanatı kaynaştırmaya çalışarak resmi ve etkileyici konuları ifadeciliğe dâhil eder. Araçsal bir çerçevede, biçim ve işlev sanatta eşit endişe kaynağıdır (Feldman, 1970).

Eleştirmenler yüzyıllardır sanat ve daha iyi bir sanat eleştirisi hakkında yazılar yazmaktadır. Harry S. Broudy, David Ecker gibi önemli eğitimciler, Eugene Kaelin, Ralph Smith, Gene Mittler, Louis Lankford, Jim Cromer, hepsinin sanat eleştirisi öğretimi üzerine büyük bir etkisi olmuştur (Messersmith,2018). Lakin sanat eğitimi üzerinde Feldman'ın dört aşamalı eleştirme yöntemi sözlü ve yazılı olarak yapılabilmekte ve birçok eğitici tarafından geçerli olması nedeniyle halen kullanılmaktadır. Bir öğretmen bir öğrenciyle sanat çalışmaları hakkında konuştuğunda öğretmen bir eleştirmen gibi davranmaktadır. İster öğrenci ister öğretmen olsun, bir sanat eseri hakkında eleştiri yazmanın önemi paha biçilmezdir. Okuyucu eseri tüm yönleriyle gerçekten düşünürse, sanat eleştirisi eylemi gerçekleştirilmiş olur. Bu tür bir etkinlik, tüm insanların yapabileceği ve yapması gereken bir sosyal etkinlik haline getirilebilir. Feldman sanat eleştirisi yönteminin temel amaçlarından birkaçı yukarıda bahsi geçen durumlardır. Feldman sanat eleştirisini dört başlık altında sınıflamıştır bunlar:

a. Akademik eleştiri,
b. Basın eleştirisi,
c. Popüler eleştiri,
d. Pedagojik eleştiridir.

Feldman en çok, eserleri yorumlamak için daha objektif bir yaklaşım oluşturmaya çalıştığı için bilinir. Bir sanat eserini analiz etmeye yönelik nesnel bir yaklaşım, her şeyin geçmişe bırakılmadığı anlamına gelir. Feldman'a (Aktaran Mercin ve Alakuş, 2005) göre, bir sanat eserini yorumlamak için dört adım vardır bunlar:

1. Çalışmanın gerçeklerini veya gerçek yönlerini açıklamak ve adlandırmak.
2. Gerçekleri analiz etmek ve görsel kanıt oluşturmak.
3. Kanıtın yorumlanması.
4. Sanat eserini değerlendirmek ve sanat olarak değerini tahmin etmek.

Feldman sanat eleştirisi modeli, araştırmada kullanılan Pedagojik Eleştiri, dört aşamalıdır ve betimleme (tanımlama), çözümleme (analiz), yorumlama ve yargı (karar) evrelerini içermektedir. Betimleme, Çalışmadaki sözde ön yapısal unsurlardır. Görülen

nesneleri birbiri ardına tanımlama işlemidir. İşin yüzeysel görünümü ne olduğu açıklanır. Eserin teması ve teması nedir? Resimde ne oldu? Ne görüyorsun? Bu tür sorulara cevap aranır. Çözümlemede, sanat ilkeleri ve sanat formları arasındaki ilişkiyi kurarak Derinlemesine inceleme aşamasıdır. Bu aşamada renk nasıl? Sıcak veya soğuk renkler mi daha baskın görünüyor? Sanatçı sanatında dengeyi nasıl yarattı? Gibi sorulara yanıt aranır (Daşdağ, 2010).

Yorum aşaması: Resmin anlaşılmasını kolaylaştırmak, bu, sembollerin, çağdaş ve tarihsel anlamların yorum için kullanıldığı bir aşamadır. Yorumlar kişiseldir. Sanatçı eserinde ne anlatmak istiyor? Sanatçı bu eseri kullanmıştır. Neden yapabilir?

Yargılama: Değerlendirme, çalışmanın nedenidir. Neden ünlü olduğu, neden güzel ya da değerli olduğu açık Herkese açık içeriktir. Yargılama aşamasında bazı sanatsal kuramları belirtmek gerekir. (Mercin ve Alakuş, 2005).

2.7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Erbaş (2020) "Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Beklentiler, Uygulamalar ve Öneriler" adlı doktora tez çalışmasında hayat bilgisi dersi öğretim programında Hayat bilgisi ders kitaplarında bahsedilen değerlerin durumunu incelemek ve hayat bilgisi derslerinde değerlerin aktarıldığı durumu göstermek amacıyla nitel bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada doküman analizi (dört hayat bilgisi ders kitabı), görüşme (otuz sınıf öğretmeni) ve gözlem (hayat bilgisi dersleri) yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Verilerin analizi NVivo nitel analiz programı yardımıyla yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında en çok sorumluluk, özdenetim, tasarruf değerlerine rastlanmıştır. Hayat bilgisi dersi öğretim programındaki değerlerin ders kitaplarına tam olarak yansımadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin, değer eğitiminde sınıf içi uygulamalarında değer telkini yaklaşımını kullandıklarını görülmüştür.

Varol (2020) "Değerler Eğitimi Dersinin İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Değer Algılarına Etkisinin Kelime İlişkilendirme Testi ve Resim Çizimleri Aracılığıyla İncelenmesi" İsimli tezinde dördüncü sınıf öğrencilerinin Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) öğretim programında yer alan vatanseverlik, tasarruflu olma ve çalışkan olma değerinin,

değerler eğitimi dersi aracılığı ile uygulanmasının etkisini incelemek amaçlamıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem yakınsayan paralel desen uygulanmıştır. Uygulama sürecinde vatanseverlik, tasarruflu olma ve çalışkan olma değerine yönelik ön test şeklinde KİT (Kelime İlişkilendirme Testi) ve öğrencilerin kendilerini görsel olarak ifade etmelerine olanak sağlayacak resim çizimleri yaptırılmıştır. Uygulama sürecinde KİT ön test ve son test sonuçları kavram ağları ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre vatanseverlik, tasarruflu olma ve çalışkan olma değerleri için KİT (Kelime İlişkilendirme Testi) ile oluşturulan cevap kelimelerde anlamlı bir değişim olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre yapılan uygulamada öğrencilerin kendilerini sözel olarak ifade edilirken, görsel olarak kendilerini ifade etmede yetersiz kaldıkları ve değerler eğitimi dersinin, disiplinler arası ilişkilendirmeler yapılarak uygulanan değerler eğitimine göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

Hatay Uçar'ın (2019) yaptığı İlkokul Hayat Bilgisi Dersi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi adlı tez çalışmasında 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren 5 yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen ilkokul 1, 2, 3. sınıf hayat bilgisi dersi ve 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kök değerlerin nasıl ve ne düzeyde yer aldığını incelemek amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda tüm ders kitaplarında en çok yer verilen kök değerlerin sırasıyla sorumluluk, dostluk, saygı ve özdenetim olduğunu, en az yer verilen kök değerler ise sırasıyla dürüstlük, sabır, adalet ve yardımseverlik olduğunu ifade etmiştir.

Özleşmiş (2019) yılında yaptığı "*İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Kapsamındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmes*i" adlı tez çalışmasında 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilk defa uygulamaya konulan yeni İlkokul Birinci, İkinci, Üçüncü Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan değerlerin eğitimine/kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Çalışma, genel tarama modellerinden biri olan tekli tarama modeline göre tasarlanmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutularak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, güçlü bir toplum oluşturmak, iyi insanlar ve vicdanlı insanlar oluşturmak için eğitim değerlerinin gerekli olduğu ve bu değerlerin kazandırılmasında diğer paydaşlarla birlikte öğretmenlerin de büyük rolleri olduğu sonucuna varılmıştır. Hoşgörü, alçakgönüllülük ve saygı değerleri çocukların anlamada güçlük çektiği değerler

olduğu tespit edilmiştir. Edinilmesi gereken dört değerin saygı, sevgi, hoşgörü ve vatanseverlik olduğu tespit edilmiştir.

Çetinkaya ve Metin (2018) "Değerler Eğitimi Açısından 2017-2018 Eğitim Öğretim Döneminde Kullanılan 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İncelenmesi" adlı çalışmada 2. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerde kök değerlerin ne ölçüde yer aldığı ve hangi yollarla verildiğinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda sorumluluk ve özdenetim değerleri en çok rastlanılan değerler iken sabır, dürüstlük ve vatanseverlik değerlerinin en az rastlanılan değerler olduğu sonucuna varılmıştır.

Demir (2018) "Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi" adlı doktora tezi çalışmasında ilkokul 2. sınıf hayat bilgisi dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmacı çalışmada verileri 2. sınıfa devam eden 106 öğrenci ile Çalışma Yaprakları, Açık Uçlu Form, Görüşme Formu, Sorumluluk Kazanım Testi ve Öğrenci Gözlem Formu kullanarak toplamıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin belirlenen sorumlulukları kazandıkları görülmüştür.

Bayırlı (2018) "Hayat Bilgisi Dersi Bağlamında Değerler Eğitimi: Aile Birliğine Önem Verme" adlı tez çalışmasında öğrencilerle etkinlikler yoluyla aile bağlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Buna istinaden "3. sınıf öğrencileri ile aile birliğine önem verme değeri bağlamında hangi etkinlikler yapılabilir?" sorusuna cevap aramıştır. Çalışmada 3. sınıfta öğrenim gören 26 öğrenci ile 4 hafta 20 saatlik süre içerisinde 26 etkinlik çalışması yapmıştır. Çalışma bitiminde yapılan tüm etkinliklerin öğrencilerin aile birliğine önem verme, sevgi, saygı, tasarruflu olma, sorumluluk, dayanışma gibi değerlerini geliştirmesine ve bu değerleri davranış haline getirmelerine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Gözel (2018) "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı tez çalışmasında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer alan değerler eğitimi uygulamalarını sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda araştırmacı 15 okulda görev yapan 45 sınıf öğretmeninin görüşlerini 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplamıştır. Çalışma sonunda tüm öğretmenler değerler eğitiminin öneminden bahsederek değerleri öğrencilere olumlu davranışlar kazandırmada

ve toplumla bütünleşmelerini sağlamada yardımcı birer araç olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Şara, Keyvanoğlu ve Tuna (2017) "2009 ve 2015 Yıllarında Yayımlanan Hayat Bilgisi Ders Programındaki Ortak Değerlerin 1. sınıf Ders Kitaplarına Yansıması" adlı çalışmalarında hayat bilgisi ders programlarında yer alan ortak değerlerin ders kitaplarına yansımasını incelemiştir. 1. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarındaki görselleri inceleyerek ortak değerlere yer verilen görseller tespit edilmiştir. Sonuçta, 2015 yılında yayımlanan programa uygun olarak hazırlanan hayat bilgisi ders kitabında görseller ile ortak değerlerin daha fazla vurgulandığı sonucuna varılmıştır.

Özkan (2017) "Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi" adlı tez çalışmasında 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla hazırladığı değer inceleme formunda yer alan 20 değerin ders kitaplarını incelemiştir. Çalışma neticesinde ders kitaplarında en çok sevgi değeri, en az misafirperverlik değerinin yer aldığı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kale (2015) "Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Değerlerin İçerik Analizi 1948-2012" adlı tez çalışmasında 1948 yılından 2012 yılına kadar hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerleri incelemiştir. Ders kitaplarında değerler eğitiminin hangi konularda eksik kaldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 1948, 1968, 1998 ve 2005/2009 yıllarında öğretim programlarına uygun olarak hazırlanan ikişer ders kitabı olmak üzere 8 ders kitabı incelenmiştir. Kitaplar, içerik analizinden yararlanarak incelenmiş ve yüzde ve frekans tabloları oluşturmuş ve yorumlamıştır. Araştırmanın sonucunda 1948 programına ait kitaplarda bilimsel değerlerin, 1968 programına ait kitaplarda sosyal değerlerin, 1998 programına ait kitaplarda milli değerlerin, 2005/2009 programına ait kitaplarda sosyal ve bilimsel değerlerin, en yüksek oranlarda yer aldığı ancak demokratik değer grubunun tüm kitaplarda en düşük oranlarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güzel (2013) "3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi" adlı tez çalışmasında 3. sınıf hayat bilgisi ders kitapları içerisinde temel evrensel değerleri MAXQDA 11.01 programı aracılığıyla incelemiştir. Araştırma neticesinde sevgi ve sorumluluk değerlerinin 3. sınıf hayat bilgisi ders

kitaplarında en çok yer verilen değerin misafirperverlik değeri, en az yer verilen değerin ise misafirperverlik ve barış değerleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Guidry (2006) tarafından ikisi Deney grubu ikisi kontrol grubu 4 farklı grubun yer aldığı, grupların Amerika'da yaşayan siyah ve beyaz ırktan olan öğrencilerden oluşan bir araştırma yapılmıştır. Bu gruplar 1 aylık ahlaki eğitim programı çerçevesinde eğitim verilmiş ve programlarında çeşidi değer öğretimi yaklaşımları kullanılmıştır eğitim programı ve yapılan ölçüm sonucunda değerler eğitiminde, ediniminde ırksal olarak bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Kop (2006) tarafından yapılan araştırmada, verilen ahlaki gelişim planına bağlı olarak gruptaki katılımcıların sorumluluk düzeylerinin artıp artmadığını kontrol etmek amaçlanmaktadır. Dolayısıyla değerler öğrencilerinin yukarıdaki konuların eğitimine katılıp katılmadığının bu konuların edinim sürecini doğrudan etkilediği görülmüştür.

Howerd Kirschenbaum (1994) “100 ways to enhance Values and Morality in schools and youth settings” Adlı çalışmasında ahlaki Eğitim'den Yurttaşlık eğitimine ve değer eğitimine bahsetmektedir Yurttaşlık bilinci ahlaki değer gibi konularda öğrencilerin değer eğitiminde beceriler geliştirme dönük çalışmalar yapmıştır. Geleneksel değerleri aşılamanın yanı sıra, test edilmiş yöntemlerle öğrencilere hangi çağdaş değerlerin kazandırıldığını, belirlediği yüz strateji ile öğrenci ve öğretmenlerin neler yapması gerektiğini bileceğini de belirtmiştir.

Hunt (1981), öğrencilerin arkadaşlık, sorumluluk, empati vb. kazanım davranışlarında insani değerler eğitimi programının etkili olup olmadığını araştırmıştır. Elde edilen sonuçlar değerler eğitimi programının etkili olduğunu göstermektedir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında; araştırmanın modeli, araştırma dokümanı, verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik bilgiler sunulmaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın yöntem kısmında araştırmanın modeli, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve analizi başlıkları bulunmaktadır. Çalışma nitel araştırma olarak desenlemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı hayat bilgisi ders kitabında kök değer taşıdığı düşünülen görseller araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından seçilmiştir. Seçilen görseller, Feldman Sanat Eleştirisi modeline göre (Pedagojik Eleştiri) sınıflandırılıp, tekrar sıklığına bakılarak, yorumlanmıştır. Araştırmacı tarafından yorumlama yapıldıktan sonra Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden Akademisyenlerin de görselleri yorumlamaları istenilmiş ve yorumlardan elde edilen dokümanlar, doküman analizi ile analiz edilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma, ilkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabında yer alan görsel unsurları kök değerler açısından incelemektedir. İnsan doğasına daha yakın nitel araştırma yöntemleri, insan davranışı ve davranış kazanımı ile ilgili olguları ele almak için daha uygun olacaktır. Araştırma, nitel araştırma modellerinden biri olan temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, olayların ve algıların doğal ortamlarında bütüncül ve gerçekçi bir şekilde görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılarak ortaya çıkarılması için izlenen nitel bir süreç olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 2013). Temel nitel araştırma, araştırmayı yapan kişi teorik çerçevenin dışına çıkmadan gözlem yapılacak durumları, sorulacak soruları veya ilgili dokümanları kararlaştırır. Verileri analiz ederken tekrarlanan verileri ve çalışma konusuyla ilişkili verileri diğer verilerden ayırıp kategorize eder. Bulgular bölümünde ise verilere göre meydana getirilen temalara katılımcı yorumları ile anlam kazandırılır (Merriam, 2013).

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma Feldman Sanat Eleştirisi modeli kullanılmıştır. Bu model görselin, resmin mükemmelliğin belirlenmesi, nihai olarak görsel yapının doğruluk algılarına dayanır. Feldman Sanat Eleştiri sınıflamasının içerisinde sanat eğitimi için ele alınması gereken en önemli eleştiri pedagojik eleştiridir. Bu yönteme göre eleştiri dört basamaktan oluşur. Her basamakta farklı sorular yöneltilir ve sanat eseri önce yüzeysel sonra da derinlemesine analiz edildikten sonra bir yargıya varır (Yağçı ve Şahin, 2012)

Mercin ve Alakuş (2005) çalışmalarında, Feldman sanat eleştirisini dört başlık altında sınıflamıştır bunlar:

a. Akademik eleştiri,
b. Basın eleştirisi,
c. Popüler eleştiri,
d. Pedagojik eleştiridir.

Buradan hareketle çalışmada Feldman sanat eleştirisinin Pedagojik eleştiri alt başlığı kullanılmıştır. Pedagojik eleştiride dört aşamayla görselin analizi yapılmaktadır. Görsel önce analiz yapan kişi tarafından açıklanır ardından görsel kanıtlarla açıklamalar desteklenir üçüncü aşama ise yorumlamadır. Son olarak görsel değerlendirilir.

Çalışmada Kök değerler temele alarak seçilen görseller, bu aşamaların neticesinde veriler toplanmıştır. Bu çalışma için de ilkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabı görselleri incelenmesi amaçlandığı için görseller doküman analizi tekniği, Feldman Sanat eleştirisi (Pedagojik eleştiri) modelinin uygun olduğu bir alan uzmanı ve araştırmacının görüş birliği neticesinde karar verilmiştir.

Nitel araştırma veri toplama tekniklerinin başında gözlem ve görüşme akla ilk gelen teknikler olmasına rağmen gözlem ve görüşme tekniğinin uygun olmadığı çalışmalarda araştırma ile ilgili belgelerin değerlendirilmesinde doküman incelemesi tekniği gerekmektedir. Doküman incelemesi; araştırmada, hedeflenen konuyla ilgili yazılı ve görsel materyallerin analizini içerir. Yazılı ve görsel belgelerin incelenmesi, olgu veya olaylar hakkında farklı kaynaklardan bilgi toplanmasına, farklı bakış açıları ve yöntemlerin incelenip sentezlenmesine olanak sağladığından daha zengin ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesi açısından önemlidir (Baş ve Akturan, 2013). Bu çalışmanın dokümanı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süre ile

ders kitabı olarak kabul edilen ilkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabıdır. Kitabın yayınevi Pasifik Yayınları, yazarı Çiğdem Alemdar, görsel tasarımcısı Serkan Avcıdır.

Araştırma dokümanını oluşturan ders kitabı Şanlıurfa ilinde 2020-2021 eğitim öğretim yılında ders kitabı olarak kullanılan bir okuldan temin edilmiştir. Ders kitabı incelenirken sadece görsellere odaklanmış diğer bölümler dikkate alınmamıştır.

Araştırmada kullanılan görsellerin yer aldığı, yarı yapılandırılmış açık uçlu form, araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ilkokul hayat bilgisi ders kitabında yer alan kök değeri temsil gücü açısından veri elde edilebileceği düşünülen görsellerden belirlenmiştir. Görseller seçilirken, altı üniteden her bir üniteden 7 görsel olacak şekilde toplam 42 görsel seçilmiştir. Her üniteden 7 görselin seçilmesinin nedeni, toplam görsel sayısını ünite sayısına bölündüğünde ortalama 12 görsele tekabül etti. Bu görseller 2 ayrı alan uzmanına gönderildi temsil gücü yüksek olan görseller belirlendi. 12 olan görsel sayısı her bir üniteyi temsil gücü bakımından yeterli bulunan 7 görselin kullanılması kararlaştırıldı. 42 olarak belirlenen görseller tekrardan süreç içinde incelendi. Görseller araştırmacı ve 3 alan uzmanının görüşü alınarak tasnif edildi, içerisinden Kök Değerler açısından incelenmesi uygun olduğu düşünülen 16 görsel seçilmiştir. Seçilen 16 görsel, Millî Eğitim Bakanlığının belirlediği 10 kök değer kapsamında incelemeleri yapılmıştır.

Seçilen 16 görsel kullanılarak Feldman sanat eleştirisi, pedagojik eleştiri, aşamalarını içeren bir form hazırlanmıştır. Seçilen görselleri önce çalışmayı yürüten kişi tarafından ardından Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapan alan uzmanları tarafından Feldman sanat eleştirisi modeline göre kök değerler incelenmesi üzerine formlar doldurularak veriler toplanmıştır. Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev alan Akademisyenlerine, on farklı üniversiteye, Trabzon Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Harran Üniversitesi'ne enstitü aracılığıyla araştırma izni yazısı gönderilmiştir. Yirmi dört akademisyene mail atılmış geri dönüş yapan yedi akademisyenin analizlerinden veriler toplanmıştır. Ayrıca araştırmanın kavramsal çerçevesi ve ilgili araştırmalarında alanla ilgili tez, kitap, makaleler, kaynaklar toplanmış ilgili araştırmalarda kullanılmıştır. Buna ek olarak, araştırmada kullanılan görseller, izin dilekçeleri, örnek form, etik kurul onay formu araştırmanın ekler kısmına eklenmek üzere toplanmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz sırasında toplanan veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Araştırmacılar, görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen verilere katılımcıların görüşlerine de yer verebilmektedir. Buradaki amaç, form sonuçlarını özet, düzenleme ve yorum şeklinde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel analizde belirli temalar çerçevesinde analizler yapılmaktadır bu bağlamda çalışmamızdaki temalar Talim ve Terbiye Kurulunun belirlediği on kök değerden oluşmaktadır. Çalışmamızda verileri saygı, sevgi, sabır, dürüstlük, dostluk, adalet, özdenetim, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, temalarından oluşmaktadır. On Altı görsel önce betimlenerek unsurlarına ayrılmıştır. Her bir görsel 1'den başlayarak unsurların renk, doku parlaklık ve figür yönünden değerlendirilerek kök değerler ile ilişkilendirilmiştir. Feldmanın Pedagojik eleştirisinin son basamağı olan değerlendirme kısmında ise bu görselin ders kitabında değerleri yansıtmada başarılı olma durumu ve görselin kitap için uygun olma durumu değerlendirilmiştir. Yirmi dört akademisyene mail atılmış geri dönüş yapan yedi akademisyenin analizlerine yer verilmiştir.

Veriler analiz edilirken, katılımcılar tarafından doldurulan formlar çıktı alınmıştır. Hayat bilgisi ders kitabından seçilen on altı görsele göre sorular ayrılmıştır. Ardından görseller için verilen tüm cevaplar görsel numarasına göre ayrılmıştır. Forma yazılan cevaplar kelime sıklığına bakılarak hayat bilgisi ders kitabında yer alan on tane kök değere göre kategorize edilmiştir. Öncelikle kök değerlerin hayat bilgisi ders kitabındaki sıklığı incelenmiştir bu inceleme sonunca en çok ve en az kullanılan kök değerler ve hayat bilgisi ders kitabında yer alan on kök değerin sıklık durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından yansıma durumlarına bakılarak forma verilen cevaplar doğrultusunda yeterliliği incelenmiştir. Bu işlem kelimeler aynı kategoride yinelenene kadar devam edilmiştir.

3.5. TEMEL NİTEL ARAŞTIRMADA GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİK

Güvenilirlik, araştırma sonuçlarının tekrarlana bilirliğidir. Geçerlik, araştırmacının incelediği olguyu objektif olarak gözlemlenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirliğin ele alınması nicel araştırmadan farklıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nicel araştırmalarda Nitel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenirlik ifadelerinden ziyade inanılırlık, sonuçların doğruluğu ve araştırmacıların yetkinliği gibi ifadelerden bahsetmek daha doğrudur (Krefting, 1991 akt: Başkale). Cuba ve Lincoln, nitel

araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlikten ziyade inanılırlık ihtiyacına dikkat çekmiş ve belirli standartlar oluşturmuştur (Merriam, 2013). Araştırmanın geçerliliğini ve güvenirliğini sağlamak amacıyla Hayat Bilgisi ders kitabından görseller seçilirken 5 ayrı uzman görüşü ve araştırmacı tarafından iki aşamalı olarak seçilmiş ilk olarak 2 alan uzmanından biri sanat eğitimi biri de temel eğitim alanı uzmanı, görsellerin değerleri temsil etme açısından yeterliliğini belirlemek adına görüşü alınmıştır. İkinci aşamada analizde kullanılacak modele uygunluğunu belirlemek amacıyla 1 görsel medya uzmanı, 2 sanat eğitimcisinin görüşü alınmıştır ve görüş birliği oluşan görseller seçilmiştir. Analizde kullanılmak üzere Feldman Sanat Eleştirisi modeline uygun form oluşturulurken metin ve görsel uyumu, soruların açıklığı, yeterliliği, teori kısma uygunluğunu test etmek amacıyla daha önceden Feldman Sanat Eleştirisi Modeliyle ilgili akademik çalışma yapmış olan bir uzman görüşüne başvurulmuş bir ön uygulama yapılmış ve geri dönüte uygun bir biçimde form üzerinde gerekli revizyonla yapılmıştır. Yüz Yüze formları doldurma imkânın olduğu akademisyenlerle önce ön görüşme yapılmış konu ve bağlamından bahsedilmiş ardından formlar verilmiştir. Görüşmeler tarafsız bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Formun güvenirliğinin hassasiyetini arttırmak amacıyla en az bir maddede görüş ayrılığı yaşanması takdirde görüş ayrılığı olarak değerlendirilmiştir. 10 akademisyenin 8 inde görüş birliği 2 sinde görüş ayrılığı mevcuttur. Araştırmanın güvenirlik hesaplanmasında Miles ve Huberman'ın (2015) önerdiği güvenirlik formülü kullanılmıştır. Bu formülde Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenirliği %80 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması durumunda araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 2015). Burada elde edilen sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

3.6. ARAŞTIRMAYA KATILAN KATILIMCILAR

Katılımcılar, K1, K2, K3 gibi kısaltmalarla numara verilerek belirtilmiş olup elde edilen veriler, kök değerler çerçevesinde düzenlenmiş, sonuçlar tanımlanmış ve katılımcılardan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlar kısmında yer alan ana ve alt amaçların sınıflandırılması ile analiz edilmeye çalışılmıştır Buna ek olarak araştırmaya katılan katılımcıların görüşlerine de yer verilerek, veriler açıklanmaya çalışılmıştır. 1.sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabında görseller birden fazla değeri yansıttığından seçilen görsel örnekleri de birden fazla değeri içermektedir.

4.1. KÖK DEĞERLERİN 1.SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERE YANSIMA DURUMUNA AİT BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında çalışmanın ana amacı olan Milli Eğitim programında yer alan kök değerlerin görseller düzeyinde, Feldman Sanat Eleştirisi modeline göre analizini İlkokul 1. sınıf HBDK' de yer alan görsellerin kök değerler bakımından yansımaları amacına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tüm kök değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük sevgi, saygı, sorumluluk, sabır, özdenetim, yardımseverlik, vatanseverlik) görsellerde kullanıldığı görülmektedir. Görseller incelendiğinde, kök değerlerin görsellerde dolaylı olarak birden fazla kök değer barındırarak yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bir görselde tek bir değer yansıtılmamış, değerler birbiriyle ilişkilendirerek verilmiştir. Birbiriyle en çok ilişkilendirilerek verilen değerler sevgi ve saygı değeridir. Sevgi ve saygı değeri araştırmaya katılan tüm katılımcıların verdiği yanıtların birleşimine bakıldığında 56 kez birlikte kullanıldığı görülmektedir. Saygı ve sevgi kök değerlerinde, saygı kök değerinin olduğu tespit edilen 56 yorum birleşimde sevgi kök değerinin tespit edildiği görülmektedir ama sevgi değerinin yansıtıldığı katılımcıların yorum birliğiyle belirlenen 60 yorumlamada görselde saygı kök değerinin yansıtılmadığı görülmektedir. K6, 1. görselde K3, 1. 3. K2 ise 1. görsel de saygı kök değerini sevgi kök değeri ile birlikte cevap olarak yazılmıştır.

Görsel 1

Görsel 3

Birbiriyle ilişkilendirilerek yansıtıldığı tespit edilen diğer kök değerler sorumluluk ve özdenetim kök değeridir. Bu iki kök değer K1, K2, K3, K5, K6'nın yorumladığı görsellerde ortak olarak yansıdığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların forma yazdığı cevapların analizi sonucunda, özdenetim ve sorumluluk kök değerinin en çok görsel 8 üzerinde yansıtıldığını anlamaktayız. K5 Görsel 8 için, "Çevreyi kirletme kötü bir alışkanlığı tasvir etmiş. Görsel öz denetim saygı, sorumluluk kök değerleri ile ilgili olabilir." İfadelerine yer vermiştir.

Görsel 8

K3 görsel 8 için “Kök değerlerden özdenetim değeri vurgulanıyor, bu değerin eksikliği görselleştirmeye çalışılmış. Saygı öğesini de olumsuzluğa gönderme yapılarak görselleştirilmiş.” Sevgi, saygı, dürüstlük, sorumluluk gibi kök değerlerin bulunduğu görseller toplumsallığı ve sosyal çevreyi betimleyen görseller kullanılmıştır. Kişinin kendine de duyabileceği sevgi, saygı, dürüstlük ve sorumluluk değerlerini görsellerde rastlanılmamıştır. İncelenen görsellerde renkler kök değerleri yansıtırken kullanılan bir unsur olmuştur. Sevgi dostluk saygı gibi kök değerleri yansıtırken daha çok parlak, canlı renkler kullanıldığı görülmektedir. Tüm katılımcıların sevgi kök değerini bulundurduğunu düşündüğü görsel 15’de renkler tüm verilere paralel olarak canlı parlak kullanılmıştır.

Görsel 15

4.2. KÖK DEĞERLERİN 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABINDAKİ GÖRSELLERDEKİ YETERLİLİĞİ VE KULLANIM SIKLIĞINA AİT BULGULAR

Bu başlık altında İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görseller kök değerleri yansıtmakta yeterli midir? Kök değerlerin 1.sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerdeki yeterliliği ve kullanım sıklığı nedir? İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde en çok hangi kök değer öne çıkmaktadır? İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde en az hangi kök değer öne çıkmaktadır? Alt amaçları doğrultusunda HBDK'da yer alan kök değerlerin görsellerdeki yeterliliği ve kullanım sıklığına ilişkin bulgular hayat bilgisi ders kitabında yer alan on kök değer çerçevesinde başlıklar halinde sunulmuştur. Katılımcılara gönderilen yarı yapılandırılmış formların veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş kök değerler temasına göre temalaştırılmış ve temalar katılımcıların birebir ifadelerine yer verilerek zenginleştirilmiştir.

4.2.1. Adalet Kök Değerinin 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında, adalet kök değerinin yansıdığı görsellerin analizi sonucunda 4 kez görselleştirildiği tespit edilmiştir. K1:2,12; K2:4,5; K3:2K4:2. Numaralı görsellerde adalet değerinin görselleştirildiğini ifade etmiştir. K5 adalet değerinin yansıtıldığını düşündüğü görsel 4 de formun yorum kısmında şu ifadeleri kullanmıştır;

"Oyun oynayan çocukların heyecanı hissediliyor. Kompozisyonda adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk kök değerleri olabilir. Çocukların dostluğu arkadaşları koşarken gülmeleri ve onlara bakışlarından anlaşılmaktadır. Kız ve erkek çocuğuna aynı oyun içerisinde hak tanınması adaleti temsil etmektedir"

Görsel 4

K2 ise adalet değeri ve 2. görsele yansıması hususunda, "Engelli öğrenci ile engelsiz öğrencinin aynı sınıf ortamını paylaşmasıyla fırsat eşitliği yönünde bir adalet vurgusu yapılmaktadır." K4, adalet kök değerinin görsele yansıması durumu için "(...) Engelli bireylerin de örgün eğitimde yer almış olması adalet, dostluk, saygı, sevgi, yardımseverlik, kök değerlerini işlediğini gösteriyor." İfadelerini yazmıştır. K7, adalet değerinin görsel 5'te işlenebilmesi durumuna ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır;

"Gülen yüz ifadeleri olumlu etki oluşturuyor. Öğrencilerin hepsinin dışarıda oluşu özgürce eğleniyor oluşu görselde görülmektedir. İsteyen kitabını okuyor

isteyen oyununu oynuyor isteyen öğretmeninin yanında konuşuyor. Görsel adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk kök değerleri ile ilgili olabilir."

Görsel 2

Görsel 5

Adalet kök değerinin yeterliliği hususunda yapılan görsel ve katılımcıların verilerinin analizi sonucunda tespit edilen 4 görselin 2,12 ve 4 görsellerinin adalet kök değerini yansıtmadan yeterli olduğu görülmüştür. K4 Görsellerin adalet kök değerini yansıtma da yetersiz olduğunu ve görsellerin geliştirilmesi gerektiğini ifade edip "*Vurguyu arttırmak için tekerlekli sandalyeyi tutan bir figür daha eklenmelidir."* önerisini getirmiştir.

Görsel 2

Görsel 4

4.2.2. Dostluk Kök Değerinin 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Dostluk değeri hayat bilgisi ders kitabında 7 farklı görselde toplam 22 kez diğer değerlerle ilişkilendirilerek, kullanılmıştır. K1:2,9; K2:5,6,7,9,10; K3:2,5,9; K4:2,4,5; K5:4,9; K5:1,5; K7: 2,3,4,5,9,10. görsellerde dostluk değerinin görselleştirildiğini ifade

etmiştir. Dostluk değerinin tek başına görselleştirildiği bir görsele rastlanılmamıştır. Dostluk değeri, sevgi saygı gibi değerlerle sıklıkla birlikte kullanıldığı görülmüştür. K2 bu konuda görsel5 için şu ifadeleri kullanmıştır;

> *"Okul bahçesinde geçirdiğim günleri anımsatıyor sıcak ve samimi bir duygu veriyor oyunlar oynayan kitap okuyan çocuklar aslında arka planındaki gri şehir manzarası ile aykırı bir biçimde hayatın sıcak ve güzel yönlerini vurgu yapıyor gibi burada sevgi saygı dostluk gibi değerleri görüyorum"*

Görsel 5

K7 görsel 10'da dostluk ve sevgi kök değerinin olduğunu ifade etmiştir. K7 "Görselde çizgi film izleyen bir çocuk tasvir edilmiş görsel yoluyla hayvan sevgisi değeri kazandırılmaya çalışılmıştır görsel dostluk ve sevgi kök değerini barındırmaktadır." ifadelerini kullanmıştır.

Dostluk kök değerinin yansıdığı görsellerin analizi sonucunda tespit edilen 7 farklı görselde 22 kere kullanılan dostluk değerinin 19 kullanımının da yeterli olduğu 3 kullanımında yetersiz olduğu görülmüştür. K2 görsel 5 de yansıtılmaya çalışılan dostluk değerinin yansıtılma gücünü yetersiz bulmuştur. Şu ifadeleri aktarmıştır;

> *"Engelli öğrenci çok geride kalmış. Burada vurgulanan öğretmen kavramına kitap okunmasına vurgu yapılmış sadece oyun değil kitap okuma sohbet etme gibi aktiviteler de yapılacağı söz konusudur. Dostluk kavramının daha vurgulu olması için engelli öğrenci ön plana çıkarılmalıdır."*

4.2.3. Dürüstlük Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Dürüstlük kök değeri hayat bilgisi birinci sınıf ders kitabında iki ayrı görselde kök değerinin yansıdığı görsellerin analizi sonucunda 3 kez görselleştirilmiştir. K2:4; K7:4,5. görsellerde dürüstlük değerinin görselleştirildiğini ifade etmiştir. K2 ve K7, 4 görsel de dürüstlük değerinin vurgulandığını ifade etmiştir. Katılımcı 2 görsel 5'te dürüstlük kök değerini bulunduğunu ifade etmiştir. Dürüstlük kök değeri diğer kök değerler ile birlikte görselleştirildiği görülmektedir.

Katılımcı 2 "Kompozisyon dostluk, dürüstlük, adalet, sevgi, saygı, sorumluluk kök değeri ile ilgili olabilir. İfadesini kullanmıştır.

Kullanılan görsellerde dürüstlük değerinin yansıtılma gücünü 2 katılımcı 3 kullanımda da yeterli görmüştür.

4.2.4. Özdenetim Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat bilgisi birinci sınıf ders kitabında özdenetim değeri 9 farklı görselde 14 kez görselleştirilmiştir. K1:1,4,5; K2: 5, 8, 11. K3,8.,14.; K4: 8,14; K5,8, K6:8.; K7: 11.,12. görsellerde özdenetim değerinin görselleştirildiğini ifade etmiştir. K5 "*Çevreyi kirletme kötü alışkanlığı tasvir edilmiş. Görsel özdenetim, saygı, sorumluluk kök değerleri ile ilgili olabilir*." ifadesini kullanmıştır.

Özdenetim kök değeri 14 kullanımda 12 kez yeterli olarak görürken 2 kullanımda yetersiz olarak görülmüştür. K2 11.görsel için şu ifadelerini kullanmıştır:

> *"Muslukları açık unutan kim sorusu aklıma getiriyor. Daha doğrusu bu görselde kimsenin olmaması biraz rahatsız edici. Banyoda oynayan çocuklar veya çocuklarla birlikte anneleri/ babaları olsaydı daha anlaşılır olurdu gibi*

geliyor. Burada özdenetim, sorumluluk ile ilgili bir tek değer verilmeye çalışılmış olmalı."

Görsel 11

4.2.5. Sabır Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında sabır kök değeri 7 farklı görselde 9 kullanımda görselleştirilmiştir. K1:16. görselde; K2: 4,14.16. görselde; K3:1,4,14.görselde; K5:5,12. görselde sabır kök değerini görselleştirilmiş dini ifade etmiştir. K5, görsel 12 için "(...)*yeşil ışıkta geçen yayalara kırmızı ışıkta duran yayalar arabalar trafik polisi görsel öğeleri trafik kurallarını da hatırlatmış. Görsel sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik kök değerler ile ilgili olabilir."* ifadelerini kullanmıştır.

Görsel 12

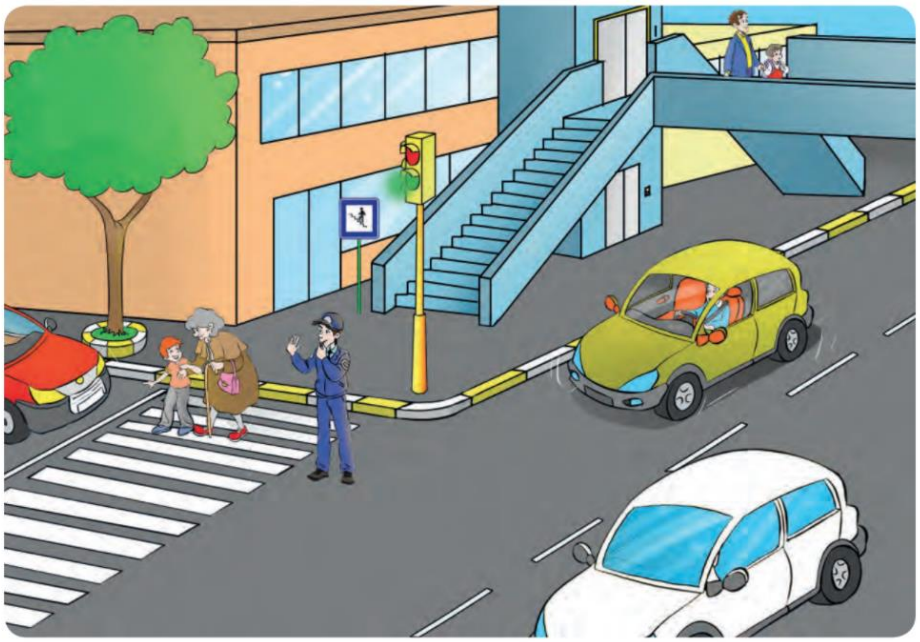

K3 ise sabır kök değerinin 14. görselle yansımasını şu şekilde açıklamıştır:

"Somut figürler ve figürler var vatanseverlik kök değeri mevcut, bayrak sevgisi mevcut saygı burada var. Önde komutan olması arkada askerlerin olması özdenetim nizam ve düzen oluşu bunu gösteriyor. Sabır düzen devam ettirilmesinde görülmektedir."

Görsel 14

Hayat Bilgisi bir sınıf ders kitabında sabır kök değerinin yeterliliği hususunda 7 farklı görselde, 9 kullanımda da yeterli olduğunu katılımcılar ifade etmiştir.

4.2.6. Saygı Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında saygı kök değeri 16 farklı görselde 56 kez görselleştirilmiştir. Katılımcıların tespitleri şu şekildedir: K1:1,2,3,5,6,8,9,12,13,15,16; K2:1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12,13,14,15; K3:1,3,4,6,7,13,15, 14; K4:1,2,3,4,5; K5:1,3,6,7,10,15; K6:2,5,6,7,14,15; K7:1,3,6,7,12,15. K3, Görsel 1'de yer alan saygı kök değeri için: "*Okula giden tüm bireylerin için bilindik bir durum sunulmaktadır. Bayrağın saygı duruşu ile birlikte göndere çekilmesi ile saygı değeri ve bu esnada yine okulda eğitim alan her bireyin katıldığı marşı eşlik etmesi ile vatanseverlik değeri yücelterek pekiştiği görülmektedir*." İfadelerini kullanmıştır.

Görsel 1

K4 ise 5. görsel için, "Çocukların ders dışında fiziksel aktivitelere katılması gerekliliği vurgulanmış. Dostluk, özdenetim, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik kök değerlerine vurgu yapılmıştır."

Görsel 5

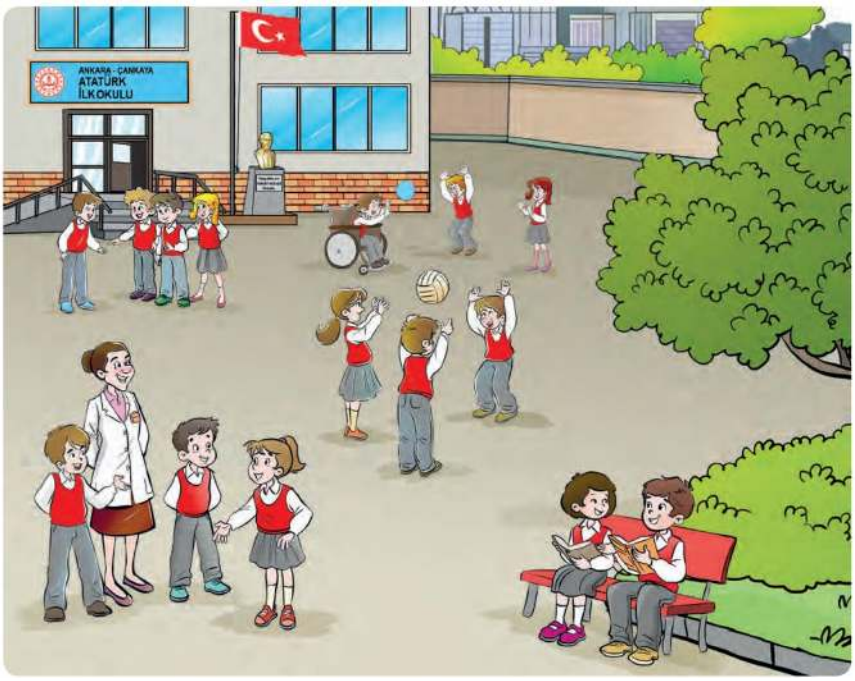

K1, Görsel 3 için "Görselde öğrenci öğretmen ilişkisi ve birbirlerini selamlamaları vurgulanmıştır. Selam alıp vermenin ve güler yüzlü olmanın önemi tasvir edilmeye çalışılmıştır. Görsel dostluk, saygı ve sevgi kök değerlerini barındırmaktadır." ifadelerini kullanmıştır. K3 ise görsel 15 için "*Burada bayram sahnesi yansıtılmak istenmiş. Bu görsele bakınca bayramlaşmanın önemini vurgulamak amaçlanmıştır. Saygı daha göze*

çarpıyor, sevgi de mevut. Sorumluluk: şekeri uzatması onu görev edinmesi. Örf ve adetleri sürdürülmesi ve öğretilmesi gelecek kuşaklara aktarılması vatanseverlik konusuna girer." demiştir.

Görsel 15

Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında saygı kök değeri, görsellerde kullanım yeterliliği hususunda 48 Kullanım için yeterli İfadesi kullanılmıştır 8 kullanım için ise yetersiz geliştirilmeli ifadeleri kullanılmıştır. K1, 3. görsel için "Görselde yer alan öğretmenin öğrenci ile göz teması kurmaması resme sonradan eklenmiş izlenimi vermektedir bunun giderilmesi görselin kitaplarda yer almasını sağlayacaktır." ifadesini kullanırken, K3, görsel 8'e yansıyan saygı değeri için, "S*aygı öğesini de olumsuzluğa görselleştirilmiş. Öğrenciye olumsuzu sunmak yerine saygının olumlu halini ve vermek gerekmektedir. Keşke yerden çöpü kaldıran bir figür olsaydı."* ifadelerini kullanmıştır.

Görsel 8

4.2.7. Sevgi Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında sevgi kök değeri, 14 farklı görselde 60 kez görsellere yansımıştır. Forma verilen cevaplar doğrultusunda, katılımcıların görüşleri şu şekildedir:K1:1,5,6,7,9,13,14,15,16;K2:2,3,4,5,6,7,9,10,12,13,14,15,16;K3:2,5,6,7,10,15,16; K4:1,2,3,4,5; K5:5,6,7,10,15; K6:2,4,5,6,7,9,12,13,14,15,16; K7:1,2,3,5,6,7,10,14,15,16. K1, sevgi kök değerinin kullanıldığı görsel 13 için şu yanıtı vermiştir:

> *"Görselde sevinç içinde 23 Nisan bayramını kutluyor çocuklar görselleştirilmiştir. Görselde milli bayramlarımız ve nasıl kullanılacağı tanıtılmıştır. Görsel vatanseverlik ve sevgi kök değerini barındırmaktadır."*

Görsel 13

K2, görsel 9 için "(...) sevgi kök değerini vurgulanmış olabilir. İki çocuğun birlikte paylaşarak kahvaltı etmesi ayrıca çocuklar için kahvaltının önemini vurgulamış olabilir." K2 ise görsel 4 için "*Öğrencilerin mutlu bir anını yorumluyor. Okulda mutlu, eğlendikleri bir anı görüyoruz. Saygı ve sabır var sırada bekliyor arkadakiler öndekileri destekliyor buradan da sevgi kök değeri anlaşılıyor.*" ifadelerine yer vermiştir.

Görsel 9

Hayat bilgisi birinci sınıf ders kitabında sevgi kök değeri kullanımlarının yeterliliği hususunda katılımcılar, 53 kullanımda yeterli 7 kullanımda ise görselin geliştirilmesi gerektiği yeterli olmadığı ifade etmiştir. K2 7, K3:3.; K5: 5. 7. ve 10. K6: 14.15, 16 görsellerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. K2, görsel 7 için şu ifadeyi yazmıştır:

> *"Annenin çocuğu beslemesi bana şefkat duygusunu yaşlı adam ile çocuğun yan yana oturmaları bana sevgi duygusunu son olarak çocuğun yaşlı kadının*

elini öpmesi bana saygı duygusunu anımsatıyor. Saygı, sevgi, sorumluluk, sabır gibi kök değerler vurgulanmış. Eşleştirme yapılması çocukların bu kelimelerini ne anladığını görmek açısından başarılı bir fikir ama eşleştirmeler ve görsel karşılığı yanlış kullanılmıştır."

Görsel 7

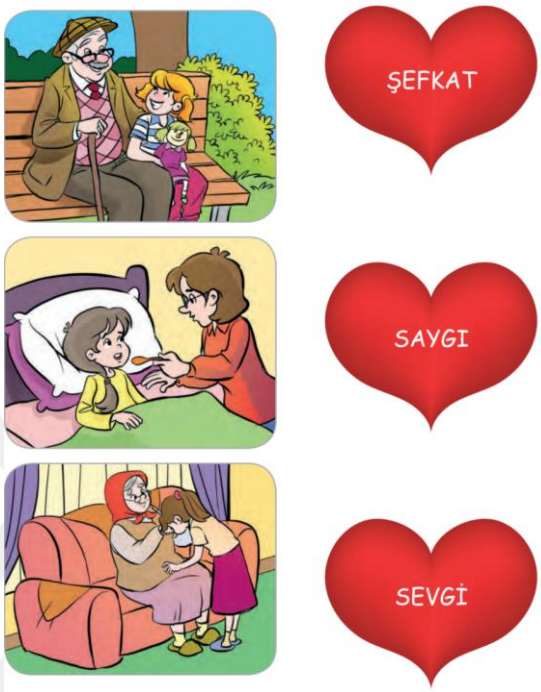

K5, 7. görsel için "1. görsel sevgi 2. görsel şefkati 3. görsel saygıyı daha iyi ifade ediyor eşleştirmeler de bir yanlışlık olabilir, yetersiz bir görsel." ifadelerini kullanmıştır.

K2 7. görsel için:

"Şefkat, saygı, sevgi bunları zaten resimleri görmekteyiz ayrıca kalp içinde tekrardan belirtmek algı karışıklığına ve dikteye neden olmakta. Burada biraz daha çocuğun yorumuna bırakılması gerekmektedir. Sabır kök değeri anne ve çocuğun olduğu görselde, saygı kök değeri de büyüğün küçüğe, küçüğün büyüğe verdiği saygı olarak vardır. Bu resimlerin tek tek kullanılması gerekiyor ve yan taraftaki kalplerin olmaması gerekiyor. Yetersiz bir görsel" ifadelerini yazmıştır.

K3, 3. görselin yeterliliği için şu ifadeleri kullanmıştır:

"Geliştirilmesi gereken bir görsel, resimde her ne kadar masum bir iletişim halini anlatıyor gibi görünse de muhtemelen bahçe nöbetçisi olan erkek yetişkin figürünün arkasında olması karşılıklı saygı durumunu zedelemekte ve ezici bir üstünlük sağlayan açılıma sebep olmaktadır. Bunun yerine daha samimi karşılıklı saygı durumunun ciddi olarak yaşandığı bir anlatım yolu tercih edilmelidir."

Görsel 3

4.2.8. Sorumluluk Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında ki görsellerde sorumluluk değerinin 16 farklı kullanımda, 45 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Forma verilen cevaplar doğrultusunda, katılımcıların görüşleri şu şekildedir: K1:1,2,3,4,6,7,12,11 13,14,16; K2:4,6,7,8,10,11,12,15,16; K3:1,2,6,9,14,16 15; K4:3,5; K5:8,12,16; K6:1,6,7,8,11,12,14,16; K7:4,8,11,12,16. Sorumluluk kök değerinin görsellere yansıdığı görülmüştür. K2, sorumluluk kök değerinin 10 numaralı görsele yansıması hususunda şu ifadeleri kullanmıştır: "*Görselde, yaşıtlarının örnek davranışlarını izleyen çocuğun, hayvan sevgisi konusunda olumlu etkileneceği mesajını içermektedir. Görsel, dostluk, sevgi, saygı, sorumluluk kök değerleri ile ilgili olabilir*."

Görsel 10

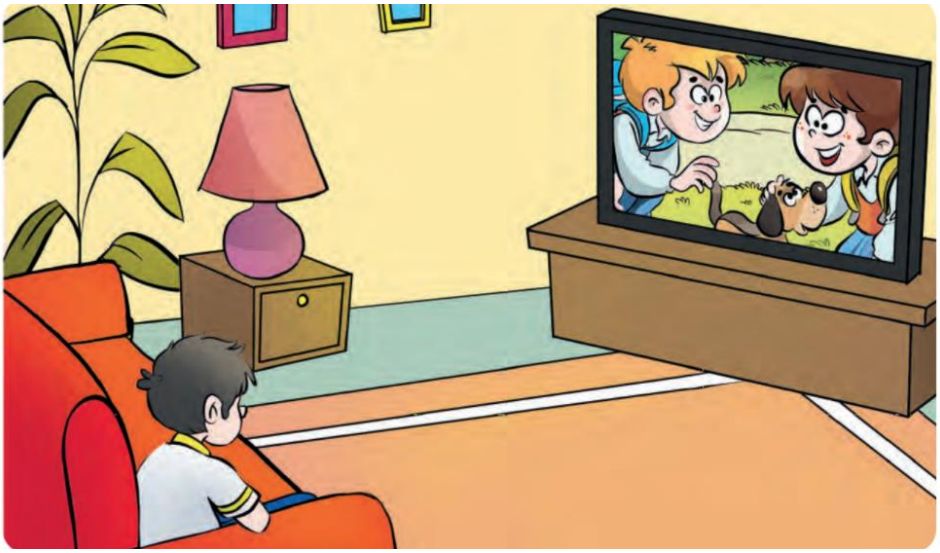

K6 sorumluluk kök değerinin 11. görselde kullanımına ilişkin, "Görselde sorumsuzluk, tasarruf yapmamak anlatılmak istenmiştir. Kök değer açısından bakılacak olursa, sorumluluk kök değerinin olumsuzu olarak kullanılmıştır." demiştir.

Görsel 11

Sorumluluk kök değerim birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde 37 kullanımda yeterli, 8 kullanımda yetersiz olduğu tespit edilmiştir. K1 11. görsel için "*kısmen değişiklikler yapılmalıdır, sorumsuzluk değil sorumluluk bilinci doğru örnekle verilmelidir." ifadesini kullanmıştır.* K3, 11. görseli yetersiz bulmuş ve "*Bu resim milli eğitim kitabında yer alması bunu gören bir çocuğun pek bir şey kazandıracağını düşünmüyorum, Olumsuzluk kullanımdan sorumluluk değerini olumlu ile ilişkilendirerek vermek daha verimli olacaktır*" ifadesini kullanmıştır. K2 16. görselin yeterliliği hususunda şu ifadelerine yer vermiştir.

"Kitapta öğrencilerin görsel hafızalarında iyi bir iz bırakmak için afiş ve afişi destekleyen görseller yer alabilir ancak bu görsel destek için yeterli değildir. Dönüştürülebilir atıklar ile ilgili başka görsellerde olmalıdır bu şekilde sevgi ve doğaya saygı kök değerleri daha da pekiştirilebilinir."

Görsel 16

4.2.9. Vatanseverlik Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabındaki görsellerde vatanseverlik kök değerinin kullanım sıklığı 7 farklı görselde, 20 kullanıma yansıdığı görülmektedir. Katılımcıların tespitleri şu şekildedir: K1:1,13; K2: 12,14; K3: 5,12,13,14,15; K4: 1; K5: 1,13,14; K6: 1,13,,14; K7: 1,13,14,16. Forma verilen cevaplar incelendiğinde k5, 13. görsel için "Ulusal kutlama anlarından birinin aktarıldığı görselde vatanseverlik kök değeri işlenmiştir." derken k4, 1. görsel için, "*Okul sıcak bir yuvadır. İlk izlenim bu oldu benim için bayrak vatan ve cumhuriyetin kurucusuna minnet ve saygı anlatılmak istenmiştir görselde. Milli Eğitim programında yer alan sevgi saygı ve vatanseverlik gibi kök değerler işlenmeye çalışılmıştır.*" demiştir.

Görsel 1

Vatanseverlik kök değerinin birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde 16 kullanımda yeterli, 4 kullanımda yetersiz olduğu tespit edilmiştir. K1, 1. görsel için "*Görselde durgunluk söz konusudur. Bunun giderilmesi için pencereleri küçük şekil ve bayraklar eklenerek görseli hareket katılabilir. Vatanseverlik kök değeri pekiştir ile bilinir bu değişiklikler yapılması gerekmektedir.*" ifadelerine yer verirken, K3:

> *"Herkes bayrağını adil bir şekilde sallıyor, adalet var ve saygı söz konusudur. Vatanseverlik en öne çıkan kök değer ama görselin renkleri duvarın arka fonu aynı olması nedeniyle vurgulanmak istenen kök değerler görselin renklerinden ötürü boğulmuş ifade güçleşmiştir." yanıtını vermiştir.*

4.2.10. Yardımseverlik Kök Değerinin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular

Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabındaki görsellerde yardımseverlik kök değerinin kullanım sıklığı 6 farklı görselde, 16 kullanımda yansıdığı görülmektedir. Katılımcıların tespitleri şu şekildedir: K1:2,9,12; K2:1,2, 12, K3:1,12; K4:2,5; K5: 2,12; K6: 6,12; K7:2,9. Forma verilen cevaplar incelendiğinde K2, 12. görsel için,

> *"Görselde iyilik, yardımseverlik duygusu öne çıkıyor. Yeşil ışıkta geçen yayalara kırmızı ışıkta duran arabalar, trafik polisi, görsel öğeleri trafik kurallarında hatırlatmış. Görsel sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerleri ile ilgili olabilir."*

Görsel 12

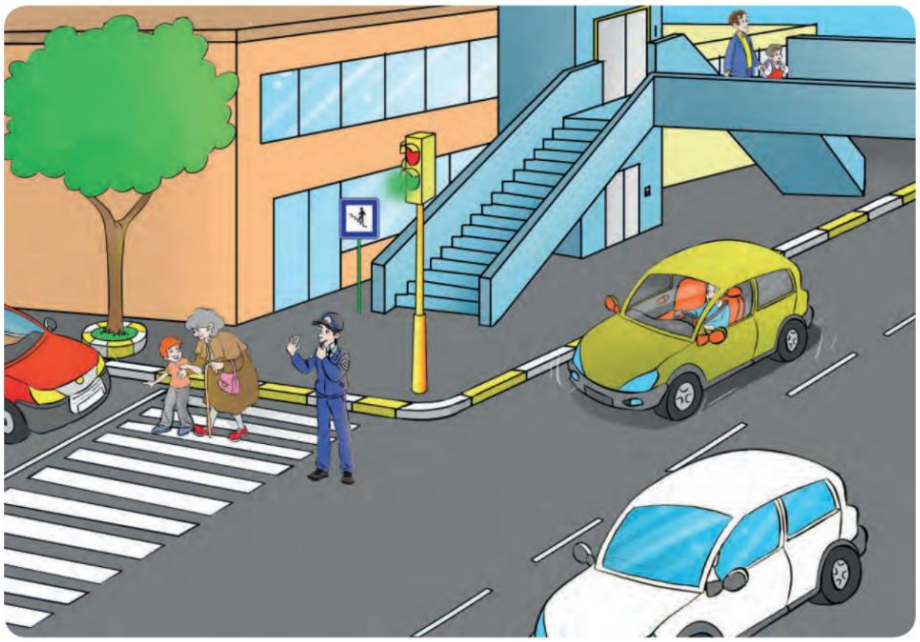

İfadelerine yer verirken, K1 6. görsel için, "Görsele baktığımda dostluk saygı sevgi ve yardımseverlik kök değerleri verilmek istediğini görüyorum"

Yardımseverlik değerinin birinci sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerde 16 kullanımın tümünde yeterli bir şekilde yansıtılmaktadır. K7, 9. görselde yardımseverlik kök değerinin yansıtılmasının yeterliliği hususunda şu ifadeleri kullanmıştır:

> *"Görselde yemek yiyen aynı zamanda yemeğini arkadaşıyla paylaşan öğrenciler tasvir edilmiştir. Yardımseverliğin yanı sıra sağlıklı beslenme ve konusu üzerinde de durulabilecek yararlı bir görseldir. Görsel dostluk ve yardımseverlik kök değerini barındırmaktadır. İlkokul 1. sınıf kitaplarında yer alması gereken bir görseldir. Görsel üzerinden yardımseverlik ve sağlıklı beslenme konuları rahatlıkla konuşulup tartışılabilir. İki farklı ilk konuyu barındırması yönüyle değerli bulunmaktayım."*

Görsel 9

Tüm bu bulgular doğrultusunda Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan kök değerlerin görsellerdeki yeterliliği ve kullanım sıklığı aşağıdaki tabloda (Tablo 1) yer almaktadır.

Tablo1

Kök Değerlerin 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerdeki Yeterliliği Ve Kullanım Sıklığına Ait Bulgular		
Kök Değer	Kullanım sıklığı	Direkt alıntılama
Adalet Kök Değeri	Adalet kök değeri Hayat Bilgisi ders kitabında 4 kez görselleştirildiği tespit edilmiştir. Adalet kök değeri kullanımı yetersizdir.	K5: "…. çocukların dostluğu arkadaşları koşarken gülmeleri ve onlara bakışlarından anlaşılmaktadır kız ve erkek çocuğuna aynı oyun içerisinde hak tanınması adaleti temsil etmektedir" K4 Görsellerin Adalet kök değerini yansıtma da yetersiz olduğunu ve görsellerin geliştirilmesi gerektiğini ifade edip "Vurguyu arttırmak için tekerlekli sandalyeyi tutan bir figür daha eklenmelidir." önerisini getirmiştir
Dostluk Kök Değeri	Dostluk değeri Hayat Bilgisi ders kitabında 7 farklı görselde toplam 22 kez diğer değerlerle ilişkilendirilerek, kullanılmıştır. Dostluk kök değeri kullanımı yeterlidir	K2 bu konuda görsel5 için şu ifadeleri kullanmıştır; "Okul bahçesinde geçirdiğim günleri anımsatıyor. Sıcak ve samimi bir duygu veriyor oyunlar oynayan kitap okuyan çocuklar. Aslında arka planındaki gri şehir manzarası ile aykırı bir biçimde hayatın sıcak ve güzel yönlerini vurgu yapıyor gibi burada sevgi, saygı, dostluk gibi değerleri görüyorum."

Dürüstlük Kök Değeri	Dürüstlük kök değeri Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında iki ayrı görselde kök değerinin yansıdığı görsellerin analizi sonucunda 3 kez görselleştirilmiştir. Dürüstlük kök değeri kullanımı yeterlidir.	K2 "Kompozisyon dostluk, dürüstlük, adalet, sevgi, saygı, sorumluluk kök değeri ile ilgili olabilir. İfadesini kullanmıştır
Özdenetim Kök Değeri	Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında özdenetim değeri 9 farklı görselde 14 kez görselleştirilmiştir. Özdenetim kök değeri kullanımı yetersizdir.	K2 11.görsel için şu ifadelerini kullanmıştır: "Muslukları açık unutan kim sorusu aklıma getiriyor. Daha doğrusu bu görselde kimsenin olmaması biraz rahatsız edici. Banyoda oynayan çocuklar veya çocuklarla birlikte anneleri/ babaları olsaydı daha anlaşılır olurdu gibi geliyor. Burada özdenetim, sorumluluk ile ilgili kök değerler verilmeye çalışılmış olmalı."
Sabır Kök Değeri	Hayat Bilgisi 1. Sınıf ders kitabında sabır kök değeri 7 farklı görselde 9 kullanımda görselleştirilmiştir. Sabır kök değeri kullanımı yetersizdir	K5, görsel 12 için "(...)*yeşil ışıkta geçen yayalara kırmızı ışıkta duran yayalar arabalar trafik polisi görsel öğeleri, trafik kurallarını da hatırlatmış. Görsel sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik kök değerler ile ilgili olabilir."*
Saygı Kök Değeri	Hayat Bilgisi 1. Sınıf ders kitabında saygı kök değeri 16 farklı görselde 56 kez görselleştirilmiştir. Saygı kök değeri kullanımı yeterlidir	K1, Görsel 3 için "Görselde öğrenci öğretmen ilişkisi ve birbirlerini selamlamaları vurgulanmıştır. Selam alıp vermenin ve güler yüzlü olmanın önemi tasvir edilmeye çalışılmıştır. Görsel dostluk, saygı ve sevgi kök değerlerini barındırmaktadır."
Sevgi Kök Değeri	Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında sevgi kök değeri 14 farklı görselde 60 kez görsellere yansımıştır. Sevgi kök değeri kullanımı yeterlidir.	K1, sevgi kök değerinin kullanıldığı görsel 13 için şu yanıtı vermiştir: "Görselde sevinç içinde 23 Nisan bayramını kutluyor çocukları tasvir edilmiştir. Görselde milli bayramlarımız ve nasıl kullanılacağı tanıtılmıştır. Görsel vatanseverlik ve sevgi kök değerini barındırmaktadır."

Sorumluluk Kök Değeri	Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında ki görsellerde sorumluluk değerinin 16 farklı kullanımda, 45 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Sorumluluk kök değeri kullanımı yetersizdir.	K3, 11. görseli yetersiz bulmuş ve "*Bu resim milli eğitim kitabında yer almamalı. Bunu gören bir çocuğun pek bir şey kazandıracağını düşünmüyorum, Olumsuzluk kullanımdan sorumluluk değerini olumlu ile ilişkilendirerek vermek daha verimli olacaktır*" ifadelerine yer vermiştir.
Vatanseverlik Kök Değeri	Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabındaki görsellerde vatanseverlik kök değerinin kullanım sıklığı 7 farklı görselde, 20 kullanıma yansıdığı görülmektedir. Vatanseverlik kök değeri kullanımı yetersizdir.	K4, 1. görsel için, "*Okul sıcak bir yuvadır ilk izlenim bu oldu benim için. Bayrak, vatan ve cumhuriyetin kurucusuna minnet ve saygı anlatılmak istenmiştir görselde Milli Eğitim programında yer alan sevgi ,saygı ve vatanseverlik gibi kök değerler işlenmeye çalışılmıştır.*"
Yardımseverlik Kök Değeri	Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabındaki görsellerde yardımseverlik kök değerinin kullanım sıklığı 6 farklı görselde, 16 kullanımda yansıdığı görülmektedir. Yardımseverlik kök değeri kullanımı yeterlidir.	K7, 9. görselde yardımseverlik kök değerinin yansıtılmasının yeterliliği hususunda şu ifadeleri kullanmıştır: "Görselde yemek yiyen aynı zamanda yemeğini arkadaşıyla paylaşan öğrenciler tasvir edilmiştir. Yardımseverliğin yanı sıra sağlıklı beslenme ve konusu üzerinde de durulabilecek yararlı bir görseldir. Görsel dostluk ve yardımseverlik kök değerini barındırmaktadır(....)"

5. TARTIŞMA

Çocukların dünyaya açılan İlk penceresi HBDK'da, değer genellikle metin ve görüntü ile aktarılır. Bu anlamda HBDK öğrencilere değer katmak yönündedir ve en önemli ders kitabıdır (Özkan, 2017). Ders kitaplarının görselleri öğrencilerin hafızalarında metinlere oranla daha fazla hatırlanmaktadır. Görsel zekânın insan beyninin kullandığı ilk dil olduğu söylenmektedir. Bu sebeple kişinin maruz kaldığı görsellerin niteliği de görsel zekâsının gelişimine etki etmektedir (Başaran, 2004). Bu bağlamda birinci sınıf ders kitabı öğrenciler için büyük önem arz etmektedir. Görseller öğrenmelerde önem arz etmektedir, öğrenmelerin kalıcılığı okuyarak veya işitilerek gerçekleştirilen öğrenmelerden daha etkilidir (Arslan ve Ergin, 2010). Bu öğrenmeler davranışlarda da etkilidir. Bu sebepler doğrultusunda, ilgili kitabın kök değerleri analizinin yapılması ve akademisyenlerin görseller üzerine yorumlarıyla elde edilen bulgular bu bölümde tartışılacaktır.

1.sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı okul yıllarının başlangıcında öğrenciyle okul çevresini yakınlaştırması ve tanıtması sorumluluğunu taşıyan bir ders kitabı olması nedeniyle bu kitapta bulunan resimler çocuğun psikolojik ve sanatsal evrelerine uygun olarak resimlenmesi çocuğun kitaba olan ilgisini artırır (Gürol, 2002). Yapılan çalışmada forma cevap veren akademisyenler bu görüşü desteklemektedir. Yürütülen çalışmada seçilen görsellerin kök değerleri yansıtmada gelişimsel düzeye uygun olmadığı ve kök değerlerin görsellere yansımasının yetersiz bulunması da bu görüşü destekler niteliktedir. Yine Gürol (2002) aynı çalışmasında renklerin konuya uygunluğunu yetersiz bulmuş ve çizimlerdeki tiplemelerin çocuğun görsel ağırlıklı eğitiminde, öğrenmesini ve algılamasını da olumsuz etkilediği görüşünü öne sürmüştür. Yapılan çalışmamızda tiplemelerle ilgili bir veri kayda geçmemekle birlikte renklerin 2002 yılına oranla daha parlak ve dengeli kullanıldığı görülmektedir.

Erbaş (2020) Değerlerin ders kitaplarına yansıması hususunda en fazla 3. sınıf ders kitaplarında olduğunu, metinlerde görsele oranla daha yoğun aktarıldığını ifade etmektedir. Somut işlemler döneminde olan birinci sınıf öğrencileri için daha fazla görsellerin yer alması gerekmektedir. 3. sınıf ders kitaplarındaki bu oran azaltılmayarak birinci sınıf ders kitaplarındaki görsel yoğunluk ve görsellerin yeterliliği arttırılarak öğrencilerin gelişim

düzeylerine uygun kitapların oluşturulması düşünülmektedir. Değerlerin öğrenilmesi bilişsel bir süreçtir. Bireyler farklı öğrenme alanlarına sahiptir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarını hazırlarken zekâ alanlarını dikkate alarak tasarlanması oldukça önemli bir husustur. Yine Erbaş (2020) 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında 574 adet değer ifade eden içerik tespit etmiş bunun 212 adedinin görseller aracılığıyla iletildiğini ifade etmiştir. 212 görsel nicel olarak bir veri vermekle birlikte yapılan bu araştırma neticesinde görsellerin niteliğine bakılması nedeniyle bu görsellerin sayısından öte niteliğine de önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmada ilgili yaş grubu için anlaşılması görsellerin değer mesajını iletmede zorlanıldığı ve görsellerin değerleri yansıtmada estetiksel kaygılar güdülmeden, sanatsal anlamda yetersiz olduğunu ifade eden görüşler yer almaktadır.

Kök değerler bakımından sadece Hayat Bilgisi ders kitabının görsellerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte Çetinkaya ve Metin (2018), Doğan ve Gülüşen (2011), Güzel (2013), Kuş, Merey ve Karatekin (2013), Kuzucu (2018), Yaşaroğlu (2013)'nun araştırmalarında inceledikleri ders kitaplarında en çok yer verilen değerlerden birinin sorumluluk değeri olması bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir fakat bu çalışmalar sadece metin veya metinle görsel uyumu açısından incelenmiştir. Özellikle ilkokulda öğrencilerin sorumluluklarını anlamak, gelecekte kendilerine ve çevrelerine karşı daha duyarlı olmalarına yardımcı olacaktır. Bugün, bazı ebeveynlerin çocuklarına sorumluluk yüklemekten kaçındıklarını, bunun yerine sorumluluğu kendileri aldıklarını görülmektedir. Bu durum çocuğun ilerideki yaşamını olumsuz etkileyebilir. Sorumluluk değerinin ders kitaplarında yaygın olarak kullanılması, çocukların sorumluluğu tanımasına ve üstlenmesine yardımcı olur.

Aslan, Keskin ve Önder (2019), Çetinkaya ve Metin (2018), Ecerkale ve Bayrak (2018), Eken ve Öksüz (2019), Kâhya (2018), Kuzucu (2018), Özkan (2017), Şara, Keyvanoğlu ve Tuna (2017) Kuş, Merey ve Karatekin (2013) araştırmalarında inceledikleri ders kitaplarında en az yer verilen değerler arasında dürüstlük, sabır ve adalet bulunmaktadır. Bu sonuçlar araştırma bulguları destekler niteliktedir. Doğan ve Gülüşen (2011) inceledikleri ders kitaplarında hayvan sevgisi, misafirperverlik ve tutarlılık değerlerinin daha sık kullanıldığını ifade etmiştir. Yürütülen bu çalışma yalnızca kök değerleri incelemesi bakımından hayvan sevgisi değeri incelenmemiştir fakat hayvan sevgisi alt bir görsel mesaj olarak sevgi kök değerinde görsellere yansıtılmaya çalışıldığı

görülmektedir. Bu durum mevcut Türkiye şartlarında, öğrencilere hayvan sevgisini aşılamakta yetersiz olduğu görüşünü akıllara getirmektedir. Hayvan sevgisi de diğer değerler gibi önemli bir değer olduğu düşünülmektedir.

Güzel (2013) misafirperverlik ve barış değerlerine yer verirken, Candan ve Ergen (2014) araştırmalarında Hayat Bilgisi ders kitabında en çok kullanılan değerin sevgi değeri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalarında sevgi değerinin MEB kitaplarında sıklıkla yer almasının nedenini bu değerin gelişim dönemleriyle ilgili olmadığını sevgi değerinin her zaman anlamlı ve önemli bir değer olması nedeniyle yer verildiğini ifade etmişlerdir. Barış değeri Hayat Bilgisi dersi öğretim programında kök değerlerde yer almamaktadır.

Öztürk (2015) yaptığı bir çalışmada öğrenciler yalnızca kendisinden büyük kişilere saygı duyduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde saygı kök değerinin görsellere yansıma durumunda sadece kendisinden büyük kişilere değil öğrencilerin birbirlerinin haklarına karşı saygı duyması amaçlanarak saygı kök değerinin görselleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Adalet ve dürüstlük değeri de en az sevgi değeri kadar HBDK yer alması gereken önemli ve anlamlı değerlerdir. Adalet ve Dürüstlük gibi karakter oluşumunda ve toplum dinamiğinde önemli rol oynayan bu kavramlar değerlerin temellerinin atıldığı bu dönemde sıklıkla yer alması gerekmektedir. Hatay Uçar'ın (2919) yaptığı araştırma da en az yer verilen kök değerin o dürüstlük adalet ve sabır kök değeri oluşu ve bu kök değerlerinde sadece sorular kısmında işlenişi görsellerde yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Yine Hatay Uçar araştırmasında değerlerin görsellere oranla en fazla metinler aracılığıyla iletildiğini ifade etmiştir. Bu sonuçta araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Kök değere ders kitaplarında sıklıkla yer verilmesi öğrencinin bu değere ulaşımını olumlu yönde etkileyecektir. Dolayısıyla öğrencilerin dürüstlük değerini elde etme amacına ulaşmak için bu oranın yeterli olmadığı düşünülebilir. Çalışmalarında kontrol ettikleri ders kitaplarında en az yer alan değerler dürüstlük, sabır veya adalettir. Ünüvar (2020) yaptığı çalışmada en az rastlanan değerin adalet en çoğunun ise sevgi değeri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

İlkokul 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan görsellerin kök değerler açısından incelenmesi ve akademisyen görüşleri konulu araştırma da Türkiye'nin farklı illerinden akademisyenlere Feldman'a sanat eleştirisi pedagojik eleştiri modeline uygun olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış form gönderilmiş daha sonra formlardan elde edilen bulgular sonucunda Hayat Bilgisi bir sınıf ders kitabında yer alan görsellerin kök değerleri yansıtma durumu en çok hangi kök değeri yansıttığını en az hangi kök değeri yansıttığını ve bu kök değerleri yansıtmada yeterli olup olmadığı tespit edilmiştir.

- Araştırma sonucunda araştırmaya katılan akademisyenlerin ile elde edilen bulgular doğrultusunda en az kullanılan kök değerin dürüstlük en fazla kullanılan kök değerin sevgi olduğu anlaşılmıştır. Dürüstlük değerinden sonra en az kullanılan değerlerin sırayla, adalet, sabır, özdenetim, yardımseverlik, vatanseverlik, dostluk, sorumluluk ve saygı kök değeri olduğu görülmektedir.
- Araştırma sonucunda saygı ve sevgi kök değerinin görsellerde genellikle birlikte kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kök değerlerin görsellere yansımasındaki yeterliliği hususunda en başarılı olan kök değerin yardımseverlik ve dürüstlük kök değeri olduğu sonucuna varılmıştır.
- Sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik, vatanseverlik, dürüstlük kök değerleri görsellere yansıma durumu yeterliyken, özdenetim, sorumluluk, sabır, adalet kök değerlerinin görsellere yansıma durumunun yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. ÖNERİLER

İlkokul 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan görsellerin kök değerler açısından incelenmesi ve akademisyen görüşleri konulu tez araştırmasında kök değerlerin görsellere yansımasa durumları, Yeterliliği ve sıklığı tespit edilmiştir. Kök değerleri görseller aracılığı ile iletilmesinin önemi kavramsal çerçevede ele alınmıştır. İlgili bulgular, bulgular ve tartışma sonuç kısmında ele alınmış ve şu öneriler getirilmiştir.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabını hazırlayan kurul, dürüstlük, adalet ve sabır, değerlerine daha çok yer verebilir. Bu durum mevcut ders kitaplarındaki görsellerde yer alan eksikliğin giderilmesinde etkili olabilir.
2. Hayat Bilgisi birinci sınıf ders kitabında yer alan görsellerdeki, sevgi ve saygı kök değerinin kavram karmaşası üzerine araştırma yapılabilir
3. Hayat Bilgisi ders kitaplarının iyileştirilmesi için ders kitaplarını hazırlayan kurulda görsel sanatlar alan uzmanı grafik tasarımcı illüstratör ve tasarımcı sayılarının arttırılması önerilmektedir
4. Hayat Bilgisi ders kitaplarının görsellerini oluştururken yayınevleri, ressam ve grafikerlere yönelik kitap görselleri oluşturmak amaçlı ülke çapında projeler ve yarışmalar düzenlenmesi önerilmektedir.
5. Görselleri oluştururken daha geniş bir ekiple çalışılması görsel açısından daha sanatsal mesaj değeri olan görseller üretilmesi öğrencilerin değeri kazanmalarına olumlu etki edebilir.

6.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu çalışma nitel bir çalışma niteliğinde olup görsel ve katılımcı sayısı arttırılarak daha kapsamlı, nicel yöntemli bir çalışma yapılanabilir.
2. Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan görselleri oluştururken, mevcut çalışmaya benzer daha kapsamlı bir araştırma ve inceleme yapılması görsellerdeki eksikliğin giderilmesi açısından daha iyi olabilir.
3. Bu çalışmada sadece Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabı görselleri incelenmiş olup çalışma diğer kademelerin ders kitapları üzerinde uygulanabilir
4. Sınıf öğretmenlerinin ve görsel sanatlar öğretmenlerinin de görüşünün alındığı bir çalışma yapılanabilir.

7. KAYNAKLAR

Akbaş, O, (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değer Eğitimi Dergisi 6* (16), 9-27.

Akdemir, S. (2019). İlkokul Dördüncü Sınıfta Felsefe Temelli Çocuk Kitapları Yoluyla Değerler Eğitimine İlişkin Bir Eylem Araştırması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Akınoğlu, O. (2002). "Hayat bilgisi öğretimi". (Ed. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-14), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aksoy, M, (2000). *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Aktan, C. C, (2009). Ahlak ve Ahlak Felsefesine Giriş. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, *1*(1).

Aktan, C. C, (1994). *Temiz Toplum ve Temiz Siyaset,* İstanbul: T Yayınları.

Aladağ, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

Alakuş, A. O, & Merciin, L. (2005). Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (5), 36-46.

Allport, G. W, Vernon, P. E. ve Lindzey, G. (1960) A Stüdyo of Values, 3 ed., Boston: Houghton-Mifflin.

Alıcı, F. (2019). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

Armaner, N. (1980). *Din Psikolojisine Giriş*. Ayyıldız Matbaası.

Arslan, M, & Ergin, A. (2010). Effective Usage Of Audiovisual Materials İn Teaching Turkish To Foreigners. *Dil Dergisi*, (147), 63-86.

Arslan, Z. Ş. ve Yaşar, F. T. (2014). Yükselen Değer Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. Ed. Zavalsız, Y. S. Değerler eğitimi. İstanbul: Ensar Yayıncılık, ss.7-13.

Aslan, S,ve Gökdemir, M. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies*, *5*(2), 53-63.

Ataman, A. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1- 8. Ankara: Nobel Yayınları

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). Okulda değerler eğitimi. (Dördüncü baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Aydın, Z. M, & Güler Akyol, Ş. (2016). Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani İlişkiler. İstanbul: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H. (2000). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitabevi

Bacanlı, H. (2017). *Eğitim Psikolojisi* (24.b) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Barrett, (2012), *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak,* Çev. Metin, G., Hayalperest: İstanbul

Baş, Ü. ve Akturan, U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Başaran F, (1995). Üniversite Eğitim Süresi İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme. VII Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Hacettepe Üniversitesi,22-25 Eylül, Ankara.

Başaran, B. I. (2004). Etkili Öğrenme ve Çoklu Zekâ Kuramı: Bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, *5*(1).

Başaran, İ.E. (1990). *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri,* Ankara: Gül Yayınevi.

Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi,* 9(1), 23-28

Bektaş, M. (2013). *Hayat Bilgisi Dersinin Dünü, Bugünü.* S. Öğülmüş (Ed.). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı İçinde* (s. 14-30). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Bilsky, W. and Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. European Journal of Personality, 8(1), 163-181.

Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Boydaş, N. (2005). Sanat Eleştirisine Giriş. Gündüz Eğitim Yayıncılık. Ankara.

Bozkurt, N. (2013) *Sanat ve Estetik Kuramları*, Sentez: Ankara

Brimi, H. (2008). Academic İnstructors Or Moral Guides? Moral Education İn America And Teacher's Dilemma. *The Claering House*, 82(3), 125-130

Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun 'merhaba Sevgi' Adlı Çocuk Romanının Değerler Eğitimi ve On Kök Değer Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (57), 248-272.

Candan, D. G. ve Ergen, G. (2014). 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(1).

Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *1*(1), 43-77.

Daşdağ, F. E. (2010). Sanat Eseri Eleştirisine Bir Örnek: Üçüncü Mevki Vagon. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(33), 378-386.

Demir, F. (2018). *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Demirel, Ö. (2017). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Öğrenme Yayıncılık.

Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, Ö. (2010) *Etik- Ahlak Felsefesi,* Notos: İstanbul.

Doğanay, A. (2009). *Değerler Eğitimi.* Öztürk, C. (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğanay, A. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi.* C. Öztürk (Editör). (Üçüncü baskı*). Değerler eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi, ss. 225–256.

Elkatmış, M. (2009). Hayat bilgisi öğretimi. B. Tay (Ed.). Hayat Bilgisi Öğretiminde Değer Eğitimi. Ankara: Maya Akademi, Ss. 335-365.

Elkins, J. (1996) Art Critisim, İn Dictionary Of Art, Vol.2, (Ed,): Turner, J., Newyork: Grove Dictionaries.

Erbaş, A. A. (2020). Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Beklentiler, Uygulamalar Ve Öneriler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme.* Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdönmez, A. (2019). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ergüneş, Y. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş.* N. Saylan. (Ed.) Ankara: Anı Yayınları.

Erol, B. (2010). Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertürk, S. (1974). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.

Gözel, Ü. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Gülener, S. (2010). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Şanlıurfa İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülmüş, R. (2015) *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularında Değer Öğretimine İlişkin Sınıf Öğretmeni Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Günay, M. (2003) Hermeneutik Felsefe Açısından Bilgi Değer İlişkisi. Bilgi ve Değer Sempozyumu. S. Yalçın (Ed.), Ankara: Vadi Yayınları.

Güngör, A., A. (2014), Ahlaki Törel Gelişim, Ulusoy, A., (ed.), *Eğitim Psikolojisi*, ss. 110-11, Anı: Ankara.

Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Gürkan, T. (2001). *Eğitim Öğretim ve Programlarla İlgili Temel Kavramlar.* M. Gültekin (Ed), Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Gürol, A. (2002). İlköğretim I. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Bulunan Resimlerin Çocuğun Eğitimine Etkileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Güven, M. (2016). Sanat Eğitiminde Eleştirel Pedagoji Bağlamında Kitsch Olgusu ve Estetik Beğeni Üzerine Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.

Güvenç B. (2010). *İnsan ve Kültür,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Helstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning And Teaching About Values: A Review Of Recent Research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169–202.

Hançerlioğlu, O. (1998), *Ruhbilim Sözlüğü,* Remzi: İstanbul.

Hatay Uçar, F., (2019). *İlkokul Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi. Hatay.

Hedayat, M. & Sabzali, M.K, (2014), C*onceptualizing Art Criticism And Art Education for Effective Practice,* Lap Lambert Academic Publishing: Germany.

Hofstede, G. (1984). *Culture"s consequences: International differences in workrelated values*. Thousand Oaks: Sage Publications.

İbnu'l Cevzi, Cemaleddin Ebi'l Ferec A. (1978), Zadu'l Mesir fi ilmi't Tefsir, Beyrut, I,310.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). İnsan ve insanlar. İstanbul: Sermet Matbaası.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1994). Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul. Evrim Yayınevi.

Kapkın, B., Çalışkan, Z. ve Sağlam, M. (2018). Türkiye'de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 16*(35), 183-207.

Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi.

Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. (2.baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kaymakçı, S. (2016). "Hayat bilgisinde değerler eğitimi" (Ed. Refik Turan ve Kadir Ulusoy). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (2. Baskı) (s.367-388), Ankara: Pegem Akademi

Keskin, Y. (2008). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kirschenbaum, H., (1994). 100 Ways to Enhance Values and Morality in School and Youth Settings, Allyn & Bacon, Old Tappan, New Jersey.

Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy,* 45 (3), 214-222.

Kuçuradi, İ. (1995). *Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye'de Eğitim.* İstanbul: 17–18 Kasım, Türkiye Felsefe Kurumu.

Kuçuradi, İ. (1971). *İnsan ve değerleri:(değer problemi)*. Ankara: Yankı yayınları.

Lickona, T. (1996). Eleven principles of effective character education. *Journal of moral Education*, 25(1), 93-100.

MEB. (2015). İlkokul Hayat Bilgisi Dersi 1, 2 ve 3. Sınıflar Öğretim Programı. Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2017). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı. Ankara. 10 14, 2018 tarihinde http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-Gorsel%20sanatlar.pdf adresinden alındı.

MEB. (2017). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar). Millî Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar). Millî Eğitim Bakanlığı.

Mehmedoğlu, A. U. (2013). Din, Dindarlık Ve Değerler. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(2), 173-189.

Mercin, L., ve Alakuş, A. O. (2005). Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *DÜ Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*, 36-46.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Turan, S.). Ankara: Nobel Yayıncılık (Özgün çalışma, 2009)

Messersmith, R. R. (2018). The Effects of Feldman's Art Criticism Model On the Sophistication of Writing in the Visual Arts ,Doctoral dissertation, Kansas

Meydan, H. (2012). İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi.* Çev. Ed Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

Naylor, D. & Diem, R (1987). *Elementary and Middle School Social Studies.* Newyork: Random House.

Oğuzkan, A. F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Emel Matbaacılık.

Onur, B. (1997), *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm,* İmge: Ankara.

Osgood, C. E. Suci, G. J. & Tannenbaum, P. H. (1957). T*he Measurement of Meaning*. University of Illinois press.

Öğülmüş, S. (2009). *İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı* (1.Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Özgüven, İ. E. (2012). *Psikolojik testler.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1*), 1124-1141.

Özkan, Z. S. (2017). Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, N. (2015). Saygı Değerine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education,* 298-305.

Pehlivan, K. B. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *4*(2).

Robbins, S. (1994) Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev: Sevgi Ayşe Öztürk) Eskişehir: ETAM Basım Yayın.

Rokeach, M. (1973) The Nature of Human Values, New York: Free Press.

Rousseau, J-H. (1762/2009*). Emile ya da Eğitim Üzerine*. (Y. Avunç, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ryan, K. (1991). Moral and Values Education. Ed. Arieh Lewy *The International Encyclopedia of Curriculum Advances in Education*, Pergamon Press.

Sağlam, H. İ. (2020). *Karakter ve Değer Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi

Sakallı, N. (2001). *Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler*. Ankara: İmge Kitabevi

Sayar, K. ve Dinç, M. (2009). *Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values? Journal of Social Issues, 50(4), 19–45.

Sezen, Y. (1998) *Sosyoloji Açısından Din: Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Tesirleri,* İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Simon, S. B. Howe, L. W. and Kirschenbaum, H. (1972). *Value Clarification A Handbook Of Practical Strategies For Teacher And Students.* New York: Hart Publishing Company.

Soylu, N. İlkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sönmez, V. (2010). Eğitim Felsefesi. Ankara: Anı Yayıncılık

Şahin, D. ve Yağçı, M. M. Okullarda Sanat Eleştirisi Öğretiminin Önemi: Sempozyum: 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul, 12-14 Eylül 2012.

Şahin, Y. (2017). Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tahiroğlu, M. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (Editörler: R. Turan ve K. Ulusoy). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. sınıf. Ankara: Pegem Akademi, ss. 339–366.

Tanıt, T. (2007). Eğitim Yöneticilerinin Değer Tercihleri ile Yaratıcılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Teker, E. (2018). Sanat Eğitiminde Alternatif Bir Yöntem Olarak "Sanatla Terapi ve Uygulamaları" . *International Journal of Research in Fine Arts Education, 1*(1), 127-139.

Teker, E. Şen S. ve Siverekli, E. (2018). A Mixed Research on the Application of Project Based Learning in Art Education: Harran University Project Example. *Journal of Current Researches on Educational Studies, 8* (2), 87-104.

Tezcan, M. (2018). *Değerler eğitimi: Sosyolojik yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Timuçin, A. (2002). Sorularla Estetik El Kitabı. İstanbul: Bulut Yayınları.

Tozlu, N. (1992), *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler.* Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tozlu, N. (2003), *İnsandan Devlete Eğitim.* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Tozlu, N. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş.* Ş. Erçetin ve N. Tozlu (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.

TTKB. (2005). Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Turan, R. ve Ulusoy, K. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Türk Dil Kurumu, (1998). *Türkçe Sözlük*, Cilt 1 (9. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkeş, S. (2008). İlköğretim 1. Kademe 1-3 Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Yer alan Okul Heyecanım Temasının Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Balıkesir İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ulu Kalın, Ö. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). Değerler eğitimi. (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem.

Uzunkol, E. (2014). Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational review,* 52(1), 37-46.

Yayla, A. (2005). Eğitim Kavramının Etik Açıdan Analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2(1).51-62.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013*). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz L. (2003). Siyasal Kültür-Kriz Etkileşimi Çerçevesinde Türk Siyasal Kültürünün Kriz Alanları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

8. EKLER

EK 2

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)

(Hukuk Müşavirliğine)

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi tezli yüksek Lisans Öğrencisi olan Ayşe ÖZÇINAR'ın "İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Akademisyen Görüşleri" başlıklı çalışması, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	20.01.2021/10405
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve kara: sayısı	22.01.2021-- 10
☐XProje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. *Açıklama:*	
☐Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. *Açıklama:*	

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI
BAŞKAN

Prof. Dr. Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ
ÜYE

Prof. Dr. Rüstem ERKAN
ÜYE

Prof. Dr. Seyfettin ASLAN
ÜYE

Prof. Dr. İlhami BULUT
ÜYE

Prof. Dr. İrfan YILDIZ
ÜYE

ASLI GİBİDİR

HKM-FRM-499/00

EK 3

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/01/2021-14007

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-14679147-663.05-14007
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın Ayşe ÖZÇINAR
AKBAYIR MAH.YEŞİL OĞLU BULVARI ÇINAR SİT.B / BLOK NO:5
KARAKÖPRÜ / ŞANLIURFA

"İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Görsellerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Akademisyen Görüşleri" başlıklı tez anket çalışmasını uygulama talebiniz Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca değerlendirilmiş; söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 25.01.2021 tarih ve 12346 sayılı Olur'u ile ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Av. Rengin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
28../..01.../2021..

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BECF6Z0SK Pin Kodu :21912 Belge Takip Adresi : https://ebelge.dicle.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx
Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon:+90 412 241 10 00 Faks:+90 412 241 10 56
e-Posta:gensek@dicle.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi: dicleuniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için: Erkan Seyrek
Unvanı: Büro Personeli
Tel No: 2237

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

9. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayşe ÖZÇINAR

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans öğretimi : 2015-2019 Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Programı

Lise : Şanlıurfa Anadolu Lisesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler :

Özçınar A. (2021) Lider Dediğin Oyun Oynar! (Oyunların Çocuğun Liderlik Vasfı Gelişimindeki Etkileri), (editörler Çiftçi H. Öcal D.) Çocuk Oyun ve Oyuncak Temalı Çalışmalar (içinde), ss. 177-189, İKSAD: Ankara, ISBN: 978-625-7636-36-0.

Özçınar A. (2020), Milli Kültür Konumuzun İlkokul 4. Sınıf Programında Müze Ortamında Yansımaları, *Digital Communication Journal*, 3(3),ss. 14-33.

Özçınar, A. (2020, Eylül). İlkokul 4. Sınıf Programında Yer Alan Milli Kültürümüz Konusunun Okul dışı (Outdoor) Bir Öğrenme Ortamı Olan Müzede Etkinliklerle Desteklenerek Öğretilmesi- Sözlü Sunum, IPCEDU, Diyarbakır.

Özçınar, A. (2020, Aralık). Teachıng In Covıd-19 (Coronavırus) Pandemıa Applıcatıon To Be A Internshıp Student, 3rd Internatıonal Conference On Covıd-19, Online.

Teker, E. ve Özçınar, A. (2021, Ekim). Yaratıcı Drama ve Sanatla Terapi Yoluyla Dezavantajlı Çocuklar İçin Bir Atölye Örneği; Yaşamın Adı Farklılığın Sesi- Özet Bildiri. IPCEDU, Antalya

İş Deneyimi

- 2020 Harran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi